

LUNDS
UNIVERSITET

Institutionen för psykologi
Psykoterapeutprogrammet

Erfarenheter av att höra röster

Linnéa Svensk

Psykoterapeutexamensuppsats. 2016

Handledare: Jan-Åke Jansson
Examinator: Mats Fridell

Sammanfattning

Studiens primära syfte var att skapa en vidare förståelse av rösthörare och deras erfarenheter genom att med en kvalitativ metod närma sig deras position, beskriva hur den uttrycks i rösthörarnas eget berättande. Det sekundära syftet var att förstå rösthörarnas erfarenheter utifrån ett maktperspektiv. Den kvalitativa metoden bestod av intervjuer med nio rösthörare. Resultatet angav att rösthörande innebär att höra ont och gott, att hörarna förklarar rösternas uppkomst utifrån ett biologiskt, ett andligt och/eller ett relationellt perspektiv, att de har en bild av att det finns sätt som hjälper och sätt som försvårar för dem samt att rösthörande påverkar identitetsupplevelse, kognition, affekter, arbete, fritidssysslor, ekonomi och relationer. Rösthörare hade olika upplevelser av sina röster beroende på kontext.

Berättelsen och gestaltningen den tog sig var ett övergripande tema i resultatet. Slutsatsen drogs att rösthörarens berättelse inte enbart bestod av språkliga utsagor, utan gestaltades även med något annat. I sin närvaro förmedlade rösthörarna ett vetande om sitt tillstånd som inte kunde framföras som en berättelse i vanlig mening. Detta vetande eller otypiska berättande, eller denna icke-berättelse, manifesterades aktivt och tolkades delvis som en maktposition med kraft, något som kan vara hjälpsamt för kliniker att känna till och kan vara föremål för vidare forskning.

Nyckelord: hörselhallucination, rösthörare, berättande, maktposition

Abstract

The primary purpose of this study was to broaden the understanding of voice hearers and their experience by using a qualitative method to approach their position to describe how it is expressed through the voice hearers own narrative. The secondary purpose was to understand the voice hearers experience from a position of power. The qualitative method was based on semi-structured interviews with nine voice hearers. The result shows that voice hearing includes the hearing of good and evil, that the hearers explain the origin of the voice from a biological, spiritual and/or from a relational perspective, that hearers are conscious of ways that help or aggravate them and that voice hearing affects the sense of identity, cognition, affections, work, pastime, economy and relations. Furthermore, it also shows that the experience of voice hearers differs depending on their living situation.

The narrative's position, and its form, was an overarching theme in the result. Additionally, the conclusion was drawn, that there is a narrative that is not being told and this narrative, or non-narrative, is actively manifested and in one way a position of power, which may be helpful for clinicians to know of and may be a subject for further research.

Keywords: auditory hallucinations, voice hearers, narrative, position of power

Till minne av Märta, Margret & Elsa

Tack

Ulla Bejerholm, Stefan Balint, Christel Berg, Avin Botani, Ulrika Gardelin, Magnus Ingvarsson, Esmer Ingvarsson, Jan-Åke Jansson, Helen Nilsson, Maria Nyborg, Jerry Tapper, Susanna Porter Öhman, min familj, alla medarbetare på psykosmottagningarna och ni som medverkade i intervjuerna – TACK!

Innehållsförteckning

INTRODUKTION	7
Vad är rösthallucination?	8
Vad kan rösterna säga?	11
Hur hanterar rösthöraren sina röster?	11
Syfte	13
METOD	14
Design	14
Urval	14
Deltagare	14
Intervjuer	15
Dataanalys	15
Etik	16
RESULTAT	17
Förklaring	18
Röstinnehåll	20
Hantering	22
Påverkan	24
Berättelsens position	27
DISKUSSION	28
Resultatdiskussion	28
Metoddiskussion	34
Slutsatser	37
Kliniska implikationer	37
Vidare forskning	38
REFERENSER	39
BILAGA 1 Intervjuguide	
BILAGA 2 Godkännande av områdeschef	
BILAGA 3 Information till anställda	
BILAGA 4 Information till deltagare	

Jag har glömt orden för att tala om det för er.
Jag hade orden i huvudet, men jag har glömt bort dem
och nu talar jag till er utan att minnas dessa ord.

Ur *Emily L.* av Marguerite Duras

Introduktion

I min kliniska vardag som psykolog på en psykiatrisk klinik arbetar jag med människor som fått en schizofrenidiagnos. Ett vanligt tema hos dessa är upplevelsen av röster som andra inte hör. Några beskriver dessa röster som sällskap, andra att de aldrig blir lämnade i fred. Somliga berättar att de får sin identitet beskriven av rösterna och uppmanas att ständigt utföra handlingar. Utifrån detta har jag kommit att intressera mig vidare för hur de som hör röster erfar sina röster: Varför de tror att de finns där? Vad är det rösterna säger? Hur hanteras rösten av rösthöraren?

Jag har i mina observationer bland annat lagt märke till att röster är kopplade till historiskt svåra händelser hos rösthöraren, men framför allt har jag haft anledning att reflektera över rösthörarens maktförhållande till sina röster, i synnerhet när det rör sig om kommenderande röster. Jag har bland annat undrat över vad det är som gör att en patient, som hör röster som säger åt denne att göra andra illa, på olika sätt kan motstå röstens befallningar, trots att denne i andra situationer tycks vara en mycket följsam person. Utifrån ett sätt att bedöma det hela, skulle jag föreslå heldygnsvård för att inte riskera att någon blir skadad, men i de flesta fall gör jag inte det då jag bedömer att patienten intar en tillräckligt stark maktposition över rösten och sitt handlande.

Som en följd av detta har jag även uppmärksammat rösthörarens maktposition i förhållande till dennes sociala sammanhang, till psykiatrin, diagnossystemet och den psykologiska samtalsram/kontext i vilken jag möter vederbörande.

Tilläggs bör att min kliniska observation även omfattar att de som hör röster mycket sällan talar öppet om dem och att det ibland har tagit år innan patienten börjat berätta om de värsta röstupplevelserna. Vid ett enskilt möte kan man anta att det grövsta röstinnehållet utelämnas. Trots detta hade jag för denna studie ambitionen att vidare undersöka rösthörarens erfarenheter av rösthörande och då fråga personer som jag *inte* haft kontakt med tidigare, för att få så lika förutsättningar i datamaterialet som möjligt.

Mitt och mina kollegors arbete förutsätter att vi kan få patientens subjektiva beskrivningar av dennes upplevelse för att vi ska kunna vara till någon hjälp, vilket också

uppmärksammat i Elstads, Kalhovdes och Talseths (2013) forskning där de särskilt lyfter fram att rösthörarens beskrivningar av sina upplevelser av att höra röster är av stor vikt för både kliniker och familj till rösthörare.

I övrigt utgår jag ifrån att det inte finns en ursprunglig erfarenhet av att höra röster hos oss människor. Jag ser på individen som samhällsvarelse, levande med andra och i ett kulturellt sammanhang. Berättandet förstås som en kontextualiserade och relationsskapande verksamhet.

Nedan följer en teoretisk presentation under rubrikerna *Vad är rösthallucination?*, *Vad säger rösterna?* och *Hur hanterar rösthörarens rösterna?*.

Vad är rösthallucinationer?

Olika definitioner av och förhållningssätt till rösthallucination beskrivs nedan. Ottosson (2015) beskriver att psykiatrin omfattar ett biologiskt-medicinskt synsätt, det vill säga ett naturvetenskapligt, i princip positivistiskt vetande som redogörs nedan under rubriken *Utifrån psykiatrin*. Utöver det naturvetenskapliga har psykiatrin, enligt Ottosson (a.a), även kommit att innefatta ett psykologiskt-socialt kunskapsområde med ett humanvetenskapligt, i princip hermeneutiskt vetande, vilket nedan redovisas under rubriken *Utifrån psykologin*. Dessa två sorters vetandepositioner går på sina håll i klinisk forskning in i och kan också ses komplettera varandra. Sist i avsnittet beskrivs ett alternativt begrepp till rösthallucinationer under rubriken *Rösthörarbegreppet*.

Utifrån psykiatrin. Inom psykiatrin, kodifierad av DSM-5, definieras röster som inte andra hör såsom auditiv hallucination (American Psychiatric Association [APA], 2013). Rösthallucinationer är varseblivningar utan motsvarande sinnesretning. Ett sätt att förstå auditiva hallucinationer är som drag i en psykos, ett psykotiskt tillstånd och/eller som en del av en schizofrenidiagnos. I dessa fall måste hallucinationen komma vid klart medvetande, det vill säga inte när personen håller på att somna eller vakna, vilket i psykiatrin klassas som normalt om hallucinationer skulle uppstå då (Ottosson, 2015). Kliniker har genom tiderna gjort olika observationer av och antaganden om personer som hör röster. Läkaren och mentalsjukhusföreståndaren Bleuler (1911/1950) uppmärksammade att rösterna patienter vittnade om härrörde från inre sinnestillstånd. Bleuler (a.a.) var en av de första som beskrev en samling tillstånd hos sina patienter som schizofreni. Han menade att röster var vanliga bland dem som han betraktade som schizofrena men att rösthörande varken var ett nödvändigt eller tillräckligt kriterium för diagnosen. Bleulers (a.a.) observation föll delvis i glömska inom vården; på 1970-talet uppmärksammades mönster inom psykiatrin där alla som hörde röster

slentrianmässigt bedömdes som psykiskt sjuka (Rosenhan, 1973). Dagens diagnostiska manual, DSM-5 (APA, 2013), definierar, i huvudsak, personer med hallucinationer och/eller vanföreställningar tillsammans med någon form av funktionsnedsättning som schizofrena. I praktiken kan det dock vara svårt att diagnostisera då symtombilden varierar trots ovanstående likheter: ”Individerna inom gruppen har ingen enhetlig etiologi, prognos, kognitiv störning eller symtomatologi. Funktionsnivån är också mycket varierande. Det finns heller ingen enhetlig reaktion på behandling” (Öst (Red.), 2013, s. 229).

Rösthallucinationer kan även vara sekundärt till andra psykiatriska diagnoser, organisk skada och droger. Olika former av farmaka används inom psykiatrin, exempelvis neuroleptika som blockerar dopaminreceptorer och kan förändra rösthallucinationer för vissa rösthörare genom att det kan ge en upplevelse av intellektuell och emotionell blockering (Ottosson, 2015).

Utifrån psykologin. Psykologiforskningen har huvudsakligen fokuserat på symtombeskrivningar men rymmer även teorier om bakomliggande orsaker till rösthallucinationer. Olika fält inom den psykologiska forskningen har uppehållit sig på olika analysnivåer, vilka inte nödvändigtvis motsäger varandra utan även kan ses som komplement.

Den kognitiva terapins grundare, psykoanalytikern Beck, betraktade rösthallucinationer som extremt kraftfulla kognitioner, som av sin styrka omvandlas till hallucinationer hos personer med, tillfälligtvis, låg tröskel för auditiv varseblivning, vilket av honom identifierades som de bindande, fixerande och upprätthållande faktorerna av hallucinationer (Beck & Rector, 2003). Detta sker oreflekterat och automatiskt, då processen är sprungen ur komplicerade emotioner (Berge, Gråwe, Hagen & Turkington (Red.), 2011). Utifrån ett kognitivt beteendeterapeutiskt perspektiv arbetar också forskarna Garrett och Turkington (2011). De har beskrivit att kärnsymtomen i psykoser, istället för upplevelser av tankar och känslor, är sakrepresentationer av inre mentala processer, som upplevs komma utifrån. Deras forskning har rört främst symtom vid hallucinationer och symtomlindring med kognitiv beteendeterapi, de har inte givit bakomliggande förklaringar utan hänvisat till objektrelationsteorin som en användbar modell för att förstå underliggande processer vid hallucinationer (Garrett & Turkington, 2011).

Objektrelationsteorin bör inte ses som enhetlig (Igra, 2002), men har sin grund i psykoanalytiska teorier som utgår från teoretiska begrepp, såsom primärt och sekundärt processtänkande. Primärprocessen ses om ett primitivt tänkande präglad av förskjutningar, det vill säga att en idé ersätts av en annan som den har en koppling till, och förtätningar då denna idé representeras av enstaviga uttryck. Sekundärprocesstänkande utvecklas successivt och

präglar den mogna personligheten med ökad förmåga till logiskt och abstrakt tänkande innefattande tids- och rumssamband. Vid frånvaro av det logiska sekundärprocesstänkandet möjliggörs en dominans av den mer oreflekterade, automatiska primärprocessen som kan omfatta illusioner, hallucinationer och vanföreställningar (Ottosson, 2015). En av objektrelationsteoriens företrädare, Bion (1967/1993), beskriver detta som att hallucination är ett resultat av en mental operation som tillintetgör förmågan till tänkande. Känslorna kan på så sätt inte tänkas utan endast evakueras (konkret gestaltas) genom sinnesorganen (Bion, a.a.). Senare forskare inom området har beskrivit hallucinationer som ett utfall av psykostillstånd, som stör människans sinnesupplevelse. När en person hallucinerar är det den psykotiska delen av personligheten som genererar sensationer i form av hallucinationer. Det samspel med omgivningen som andra gånger uppstår, uteblir då och inflyttas i den enskilda människans psykiska sfär. Sinnet upphör då att vara ett verktyg för kunskap och relation (Davalli, De Masi, Giustino & Pergami, 2015). En persons förmåga till att härbärgera känslor och affekter grundläggs, enligt affektforskarna, i den tidiga anknytningsrelationen, där barnet i samspel med föräldern varseblir och lär sig förstå och hantera sina affekter, till en början i en omedveten position för att sedan, ur en upplevelsebaserad förståelse så småningom kunna särskilja, härbärgera komplexiteten i sina affekter och uttrycka dem i en medveten position (Bergsten (Red.), 2015).

Vidare kan rösthallucinationer komma att dominera en person som en följd av psykologiska upplevelser av traumatisk karaktär. I dessa fall kan hallucinationen beskrivas vara av dissociativ art. Moskowitz och Corstens (2008) har i sin forskning inte kunnat se någon skillnad på typer av rösthallucinationer. De har dragit slutsatsen att rösthallucinationer, oavsett om de förekommer i samband med psykisk störning eller inte, bör betraktas enbart som dissociationer och inte som psykotiska symtom (Corstens & Moskowitz, 2008).

Psykologisk behandling av rösthallucinationer kan bland annat innebära att arbeta med förhållningssätt till röster och medvetandegöra automatiska tankar (Berge et al. (Red.), 2011) och om terapin utgår ifrån att det är av dissociativ art kan man arbeta mer traumafokuserat, där även direktkommunikation med rösten kan ge en länk till traumat (Corstens & Moskowitz, 2008).

Rösthörarbegreppet. Enligt forskarna De Leede-Smith och Barkus (2013) har 5–28 procent av befolkningen rösthallucinationer och många av dem kommer aldrig i kontakt med psykiatri. Lanserat som ett alternativ till den traditionella psykiatriska och psykologiska uppfattningen av personer som hör röster som ingen annan hör, täcks dessa personer in under beteckningen *rösthörare*. Den enklaste beskrivningen av en rösthörare är en person som hör

röster som inte andra hör. Begreppet infördes efter en sammanställning av erfarenheter hos människor som hör röster, bland annat för att kunna tala om dessa psykologiska fenomen på ett bredare sätt än vad som tidigare gjorts; dessförinnan saknades ett begrepp med en djupare, mer komplex och samtidigt neutral innebörd (Woods, 2013).

Vad kan rösterna säga?

I studier om röstinnehåll har det framkommit att de flesta rösthörare upplever både negativa och positiva röster samt att röstinnehållet ofta avfärdas i diagnostiska sammanhang, fastän röstinnehållet i sig är det som signifikant avgör om rösthörare har kontakt med psykiatri eller inte (Beavan & Read, 2010). Exempelvis har det visats att människor som hör positiva röster söker vård i lägre utsträckning (Beuckens, Boonstra, Jenner, Rutten & Sytema, 2008). Karlsson (2004) har i en studie av språkliga konventioner analyserat brev från 41 rösthörare, där de bland annat beskrivit sina röster. Utifrån breven konstaterade Karlsson (a.a.) att röster kan vara få- eller mångordiga, starka eller svaga. Rösterna omvittnades skratta, viska och frambringa andra läten. Karlsson (a.a.) noterade att rösterna kunde höras inne i huvudet, genom öronen eller i någon annan kroppsdel, att de uppfattades som tjat, mummel, en hejarklack, störande ljud från grannar eller en auktoritär förälder. Rösterna kunde beordra, rådge, trösta, nedvärdera eller hota, ropa hörarens namn, sia om framtiden eller ”veta allt”. Röster kunde tillhöra levande och avlidna människor. Vidare fann Karlsson (a.a.) att röster i många fall uppfattades vara Guds, djävulens eller andra icke-mänskliga avsändares. I tidigare forskning har även rösthörarnas egen uppfattning om att berätta om sina röster studerats. Erfarenheten var att det kunde vara mycket svårt eller helt omöjligt att berätta om rösterna på grund av rädsla för omgivningens reaktioner och diagnostiserande; röster kan upplevas som djupt personliga, intima och inget rösthöraren talar om, ens för de allra närmaste (Karlsson (Red.), 2000). Några rösthörare hör en röst, andra flera; i de fall rösterna är flera har den mest dominanta rösten bedömts orsaka mest lidande (Birchwood, Gilbert, Meaden, Plaistow & Trower, 2000).

Hur hanterar rösthöraren sina röster?

Olika sätt att hantera rösterna har i forskningen förknippats med huruvida rösthöraren uppfattar rösten som positiv eller negativ. Om rösthöraren hyser en icke-dömande attityd till sin röst har det iakttagits att rösten i sig har mindre betydelse i vederbörandes liv. Med denna inställning har också motståndskraften mot plågsamma röster bedömts som betydligt starkare (Garety, Morris & Peters, 2014). Omvänt har det noterats att positiva erfarenheter av

rösthörande kan stärka rösthörarens självbild. Förutsättningar som spårats är att rösthöraren inte visar rädsla för rösten, att vederbörande har förmåga att interagera med den samt att rösthöraren befinner sig i en kontext som accepterar röstfenomen i sig (Cooke, Hayward & Jackson, 2011). Att röster orsakar stress har analyserats på så sätt att det inte är röstinnehållet i sig som föranleder stressen utan hur rösthöraren hanterar rösten. Stressen orsakar bland annat koncentrationssvårigheter (Birchwood et al., 2000).

Ett vanligt sätt att hantera röster har uppdragats vara att på olika sätt försöka blockera dem. Intervjuer med rösthörare har visat att det finns ett stort behov av att tillsammans med vårdgivare undersöka och finna bra handhavandesätt med rösterna (Elstad et al., 2014). Forskning om hjälpande faktorer vid generellt svåra psykiska problem har betonat att besvären kan minska om personen hanterar dem genom att bibehålla och skapa relationer, något som kan vara extra ansträngande då valmöjligheter till socialt sammanhang, genom uteblivet arbete och reducerad ekonomi, är små (Topor, 2004). Det har konstaterats flera goda anledningar för att finna en hållbar hantering: en, att rösthörare, som inte talar om sina upplevelser, på gruppnivå har upptäckts ha en större benägenhet att utveckla depression än de som talar (Bentall, Mosher & Read (Red.), 2011).

Holts och Tickles (2014) forskning har visat, att för att förstå rösthörare är det viktigt att sätta sig in i vederbörandes individuella referensvärld och utveckla en bild av vilken identitet och makt/kraft rösten har och hur höraren påverkas och förhåller sig till rösten (Holt & Tickle, a.a.). Exempelvis har graden av ångest och depressionssymtom visats vara beroende av vilken makt rösthöraren upplever rösterna ha (Barros-Albarán et al., 2015).

Att den individuella referensramen för rösthörare varierar med kulturell kontext har kartlagts av Luhrmann, Osei, Padmavati och Tharoor (2015), som dokumenterat att i västra USA är rösthörare mer benägna att beskriva sina röster som påträngande, överkliga tankar, medan i södra Indien och västra Afrika rösthörare oftare kännetecknar röster som hjälpsamma vägledare. Forskarna analyserade skillnaderna utifrån idén om olika slags socialt tänkande som möjliggör ett synsätt på sig själv och sina röster och som är knutna till kontexterna rösthörarna lever i (Luhrmann, Osei, Padmavati & Tharoor, 2015).

Exempel på detta är McCarthy-Jones, Waegelis och Watkins (2013) forskning, där de studerat rösthörare som befinner sig i en religiös kontext och förklarar sina röster utifrån ett andligt perspektiv vid sidan av ett psykiatriskt, och kommit fram till att det kan vara till fördel för rösthörarna då den religiösa kontexten ger en breddning av existentiella alternativ för rösthöraren, som anses öka sannolikheten att rösthöraren kan leva i ett sammanhang som

accepterar fenomenet och att det skulle vara en fördel för rösthörarens gruppgemenskap. (McCarthy-Jones, Waegeli & Watkins, 2013).

Rösthörarens roll i sin närmaste kontext, det vill säga den närmaste familjen eller sociala umgänget och hur denna roll-/maktposition har påverkat rösthörarens relation till sina röster har även utforskats av bland andra Birchwood och kollegor (2000), som i sin forskning klarlagt ett samband mellan vilken social maktposition eller rang, en rösthörare upplever sig ha i en grupp, eller i det sammanhang denne lever, och den maktposition eller rang/status vederbörande tillmäter sig i förhållande till sina röster (Birchwood et al., 2000). Rösthörare har påvisats ha en benägenhet, efter erfarenheter av trauman eller förtryck av olika slag, att uppleva andra människor som kraftfulla, att bli mer sensitiva för andras maktutövande och att inta passiva strategier, känna sig sårbara och utsatta. Med en underordnad maktposition i sin familj eller andra betydelsefulla sociala sammanhang har rösthörare, på gruppnivå, konstaterats vara mer benägna att åtlyda sina röster. Att upplevelsen av social maktställning/maktposition predicerar relationen till rösten, har Birchwood och kollegor (2004) fastställt och runt denna upptäckt utvecklat Social Rank Theory. Social rang/status har av Birchwood och kollegor (a.a.) förstått enligt en definition av forskarna Allen och Gilbert (1995), som utifrån evolutionsteoretiskt tankegods om att människor kategoriseras i olika värdesystem med över- och underordning utarbetat en skattningsskala där rösthörare låtit värdera sig själva från 1 till 10 inom beskrivningarna ”över-/underlägsenhet”, ”mer/mindre kompetent”, ”uppskattad/inte uppskattad”, ”reserverad/inte reserverad” och ”utesluten/accepterad”, för att bestämma vilken social status personen har och exempelvis predicera hur rösthöraren hanterar kommande röster.

Syfte

Studiens primära syfte är att skapa en vidare förståelse av rösthörare och deras erfarenheter genom att med en kvalitativ metod närma sig deras position, beskriva hur den uttrycks i rösthörarnas eget berättande. Det sekundära syftet är att förstå rösthörarnas erfarenheter utifrån ett maktperspektiv. Följande forskningsfrågor kommer att vägleda undersökningen:

- Hur reflekterar deltagarna runt röstens existens?
- Vad säger rösterna?
- Hur hanterar deltagarna sina röster?

Metod

Design

En kvalitativ ansats utifrån Kvaless (1997) upplägg för intervjuforskning valdes för att utveckla en sådan förståelse av intervjupersonernas subjektiva livsvärld. Elliot, Fisher och Rennie (1999) har beskrivit att syftet med en kvalitativ ansats är att förstå och presentera erfarenheter och handlingar hos individer utifrån hur de möter och upplever situationer. Fokus ligger således på att söka förståelse för deltagarnas perspektiv.

Urval

Urvalet av deltagare skedde med tanke på att det låg nära till hands för mig att kontakta mottagningar som tar emot psykospatienter. Av praktiska skäl planerades att intervjuerna skulle ske på respektive mottagning. Jag kontaktade ansvarig områdeschef för att få tillåtelse att genomföra intervjuer på mottagningarna (se Bilaga 2), kontaktade anställda på de aktuella mottagningarna, informerades muntligen och skriftligen (se Bilaga 3). De anställda tillfrågades om de hade kontakt med någon patient som hör röster och som de bedömde skulle vara villig att delta i min undersökning. De fick även information om studien som de kunde vidareförmedla till tilltänkta deltagare (se Bilaga 4). När patienten tackat ja till medverkan bad personalen mig kontakta denne för att boka en tid. I de fall deltagaren ville ha sin kontaktperson närvarande under intervjun synkades tiderna. Innan intervjun började lästes informationen upp igen, för att säkerställa att deltagaren förstått hela texten, varpå ett skriftligt medgivande gavs av deltagaren (Bilaga 4). Intervjun bandades. Ingen ersättning utgick till deltagarna.

Deltagare

Kvalitativ forskning är riktad mot en särskild målgrupp som förväntas inneha den kunskap som eftersöks. Den kvalitativa forskningens roll är att förstå, beskriva och tolka (Kvale, 1997), vilket överensstämmer med mina syften här.

Kriterier för medverkan i denna studie beslöts vara att deltagarna var minst arton år, att de låg inom normalbegåvningsspannet och hörde röster som inte andra hör. Deltagaren skulle också vara patient på en psykosmottagning med anställd kontaktperson, vara i sitt habitualtillstånd och bedömas kunna ta ställning till förfrågan om medverkan utan att ta skada. Deltagare med missbruk exkluderades. Jag eftersträvade minst tio deltagare, och bland dessa en jämn könsfördelning.

Arton personer tillfrågades om deltagande av sin respektive kontaktperson på kliniken, tolv tackade ja till medverkan, men tre av dessa ångrade sig innan jag hade ringt och bokat tid. Till slut genomfördes nio intervjuer, av fyra kvinnor och fem män i åldrarna 32–64. Samtliga uppgav sig ha en psykos- eller schizofrenidiagnos, och medicinerade med neuroleptika vid intervjutillfället. Av de nio önskade tre av deltagarna att bli intervjuade i hemmet, vilket ordnades. Vid dessa tre intervjuer var även kontaktpersonen närvarande, enligt patientens önskemål. Vid ytterligare en intervju, på klinik, närvarade en kontaktperson. Resterande fem intervjuer gjordes med endast deltagaren närvarande. Intervjuerna varade 35–60 minuter.

Intervjuer

Datinsamlingen skedde med hjälp av semistrukturerade intervjuer (se Bilaga 1) utifrån genomgång av litteratur och artikeldatabaser om rösthallucinationer och erfarenheten av att höra röster. Använda databaser var: LUBSearch, PsycINFO, PubMed och EBSCO. Därtill lades mina kliniska erfarenhet som psykolog på en psykosenheter där jag dagligen under fem års tid hört människors beskrivningar av röstpåverkan.

De centrala frågorna i intervjusammanhanget var: Vad säger rösterna? Hur hanterar du dem? Vad betyder de för dig? Den första frågan ställdes mycket fritt, jag bad helt enkelt deltagaren berätta om sitt rösthörande. Om deltagaren inte själv ringade in de områden jag sökte ställde jag följdfrågor. Mitt fokus låg främst på övergripande teman som uppkom, intervjuguiden användes endast som stöd under intervjun.

Dataanalys

De bandade intervjuerna transkriberades av en medicinsk sekreterare omfattad av sekretess. I det utskrivna intervjumaterialet hade alla namn aidentifierats. Varje intervjudokument erhöll en kod, med identifiering endast på deltagarens medgivandeblankett. Detta dokument förvarades inlåst i sekretesskåp som enkom jag hade tillgång till. För att säkerställa transkriberingens fullständiga överensstämmelse med ljudfilerna lästes samtliga utskrifter parallellt med lyssning av filerna. De utskrivna intervjuerna analyserades enligt Graneheims och Lundmans (2004) metod som sammanfattningsvis innebär: (1) Genomläsning av intervjuerna ett flertal gånger för att få en helhetsuppfattning av innehållet; (2) Meningsbärande enheter identifierades och förkortades i flera steg med hjälp av kodord. Två av varandra oberoende dataanalyser genomfördes på en av intervjuerna, den ena av mig

och den andre av min uppsatshandledare. Liknande kodord utkristalliserades i båda analyserna. (3) Liknande kodord från samtliga intervjuer fördes samman för att bilda teman.

Meningsbärande enhet	Förkortad mening	Kodord	Tema
När jag hör röster så brukar musik hjälpa eller någon film. Det är Elvis. För det mesta hjälper det men ibland så är rösterna starkare än Elvis...	Jag har sätt som hjälper mig att förhålla mig till rösterna.	Hjälper	Hantering

Figur 1. Analysschema. Figuren exemplifierar textenheter och hur de analyseras.

Fyra huvudteman utkristalliserades: (1) *Förklaring* med underteman *Biologiska förklaringar*, *Andliga förklaringar* och *Mellanmänskliga relationer*; (2) *Röstinnehåll* med underteman *Upplevelsen av gott* och *Upplevelsen av ont*; (3) *Hantering* med underteman *Hjälpanande faktorer* och *Försvårande faktorer*; (4) *Påverkan* med underteman *Identiteten*, *Kognition*, *Känslor och affekter*, *Arbete och fritidssysslor*, *Relationer till andra* samt *Rösten som ställföreträdande kamrat*. Vid genomläsning av intervjuerna fann jag ett övergripande tema som benämns *Berättelsens position*.

Etik

Den grundläggande etikriktning jag utgick ifrån är ”Yrkesetiska principer för psykologer i Norden” (Sveriges Psykologförbund, 1998) – autonomiprincipen, godhetsprincipen, principen att inte skada, rättvisepincipen – samt ”Riktlinjer för etisk värdering av medicinsk humanforskning” (Vetenskapsrådet, 2003), som bland annat omfattar samtyckeskrav, nyttjandekrav, konfidentialitet och anonymitet. Dessa riktlinjer och principer beaktades i studiens uppläggning men även i genomförandet av intervjuerna. Jag hade inte tidigare träffat deltagarna vilket för några av dem, till följd av anonymitet, kan ha bidragit till en viss öppenhet i berättandet; andra kan måhända ha känt att de inte ville berätta så mycket för mig som okänd person. Flera av deltagarna nämnde dock att de uppfattade det som lätt att tala med mig sedan de fått information om att jag till yrket är legitimerad psykolog. Jag eftersträvade så öppna frågor som möjligt och uppmärksammade min egen förförståelse (mitt eget värderingssystem) före varje intervju, så att jag i så hög grad som möjligt inte omedvetet skulle agera ut detta värdesystem och påverka personen jag mötte.

I och med att deltagarna har sökt hjälp på en psykosmottagning beaktades maktperspektivet särskilt noggrant. För att minimera risken att deltagarna var öppet psykotiska eller av annan anledning inte upplevde att de kunde tacka nej till medverkan, lät jag muntligt tydliggöra för patienternas kontaktpersoner, de som skulle tillfråga patienter om deltagande, att de tillfrågade var i stånd att tacka nej. Jag ansåg att den som kan göra en sådan bedömning är den som träffar och känner patienten bäst på mottagningen. Kontaktpersonerna, till yrket sjuksköterskor, informerade om studien för de patienter på mottagningen som de ansåg lämpliga. De tillfrågade som önskade fick överväga förfrågan under januari och februari månad 2016. De som tackade ja fick muntlig och skriftlig information och signerade sitt samtycke. De fick närsomhelst avbryta deltagandet utan att ange orsak (se Bilaga 4). Av sekretesskäl har all information som kan förbinda deltagarna till studien raderats i samband med transkriberingen. Exempelvis har namn och platser ersatts av fingerade benämningar. Att kontakta de anställda först och inte direkt gå ut med förfrågan till patientgruppen skedde i syfte att minimera eventuell kränkning av patienter som kan uppleva det som hotfullt att ens få en sådan förfrågan. Denna försiktighetsåtgärd är sprungen ur min kliniska erfarenhet av att ett påpekande av rösternas existens vid fel tidpunkt kan leda till stark ångest och stärkta paranoidea föreställningar, något som också bekräftas i forskning (Karlsson (Red.), 2000). I diskussion med en av de äldre sjuksköterskorna på en psykosmottagning (anonym, personlig kommunikation, 16 februari 2016), framkom även att patienter vid tidigare forskningsprojekt, många år tidigare, upplevt frågan om deltagande så pass hotande att heldygnsvård hade krävts. För att ytterligare minimera eventuella obehagliga konsekvenser för deltagarna erbjöds efter intervjun en tid hos kontaktpersonen.

Ingen av deltagarna drog tillbaka sin medverkan, däremot framkom, med deltagarens medgivande, från kontaktpersonen att deltagare efter intervjutillfället aktivt sökt samtalsbehandling hos psykolog.

Resultat

Data strukturerades och presenteras här utifrån funna tema: *Förklaring, Röstinnehåll, Hantering och Påverkan*. Under vart och ett av dessa tema förekommer underteman som presenteras nedan tillsammans med meningsbärande enheter i form av citat ur intervjuerna som åskådliggör respektive tema. (Inom parentes skrivs mina eventuella frågor ut.) Sist presenteras det övergripande temat som genomsyrar hela datamaterialet: *Berättelsens position*.

Förklaring

Samtliga deltagare hade en eller flera förklaringar till vad som orsakat deras röster. Det rörde sig om biologiska förklaringar av hjärnans signalsystem, olika somatiska sjukdomar, diagnoser med benämningar som hallucination, psykos och schizofreni. Det rörde också sig om andliga förklaringar, resonemang om att rösten är Guds, Hans straff eller en annan, odefinierad andlighet i form av ett väsen eller avlidna släktingar. En annan förklaring deltagarna gav till sitt rösthörande var mellanmänskliga relationer, utgående från svåra uppväxtförhållanden, plötsliga separationer samt utsatthet i vardagsituationer. Tyngdpunkten låg på rösthörarnas beskrivning av ett händelseförlopp, och deras angelägenhet om att beskriva i vilken turordning allt hade hänt som lett fram till rösthörandet och varför.

Biologiska förklaringar. Biologiska förklaringar omfattade hjärnans signalsystem, olika somatiska sjukdomar. Flera åberopade diagnoser med benämningar som hallucination, psykos och schizofreni; vissa förde fram den kopplingen som något trygghetsskapande vilket exemplifieras i följande två citat:

Det är inte farligt. (Intervjuaren: Det är inte farligt?) Det är ett symptom på en sjukdom, precis som det finns symptom på andra sjukdomar. Det är inget skrämmande, det är inget, mer en hallucination. Och sedan till dem som är drabbade av röster skulle jag vilja säga att det går att leva med det.

Vad ska man säga? Det är ett medialt tillstånd eller hur man ska förklara det. Man går in i en annan värld och du kan höra saker och personer när de pratar [...] det är en typ av schizofreni. Ja, precis, det är en psykosbaserad sjukdom jag har.

Andliga förklaringar. Åberopande av Gud och andevärlden var bland dem jag träffade den absolut vanligaste förklaringen av rösterna de hörde, kopplad både till strafffunktion (se andra citatet nedan) och belönande funktion i form av direkta ord från Gud, oidentifierade andar eller avlidna släktingar. Förmågan ”att höra” andar ansågs bland en del kunna föras över till andra (som i första citatet nedan):

Och jag ska säga sanningen men det är något konstigt men jag har den förmågan att jag kan föra över det på andra personer så vill jag så kan jag [...] så man ska vara lite försiktig med sådana grejor om man är öppen och mottaglig. Jag kan inte förklara det...

Jag hade av olika anledningar börjat tvivla då på att min pastor hade rätt i allt han sade [...] Jag sade till honom att jag tror du lyssnar på någonting som inte är från Gud utan att du själv har problem men det var ju jag som hade problem så det var ju inte så svårt att inse att det var jag som borde lugnat ner mig för länge sedan och så. I vilket

fall så dröjde det ungefär en vecka och sedan började jag höra alla de här rösterna och det var då det kändes som att de rasade in. Ja, då var det kanske ett tjugotal, ja, och jag tänker mig väl att det var en konsekvens av att jag gjorde som jag gjorde så här mot alla människorna, så jag började höra alla de här rösterna men det är inga som har hållit med om att det.

Mellanmänskliga relationer. Förklaringar som rörde mellanmänskliga relationer omfattade plötsliga separationer samt utsatthet i vardagsituationer. Samtliga berättade när rösterna började och i vilket sammanhang de var i då. Röster som uppstått efter direkta trakasserier i vuxenlivet var vanligt förekommande. Svåra händelser i uppväxten återkom nästan samtliga deltagare till, ett exempel (O'Brien = rösthöraren):

Det har pappa sagt när han levde [deltagaren citerar sin pappa]: ”Nu är O'Brien så odräglig för mig och resten av familjen är lika odräglig som O'Brien och nu har du gjort mig så besviken så jag är alldeles desillusionerad. Vad menar du med det, lever du inte i verkligheten? Den är förstörd.” Han sade det på riktigt [deltagaren fortsätter citera sin pappa]: ”Det är förstört, det är förstört”, sade han. Pappa klagade alltid på att det var någon annans fel än han själv att något var förstört så att när något var förstört på riktigt. När en bil hade gått sönder så var han på mig och sade att [deltagaren citerar sin pappa]: ”O'Brien, det är ditt fel.” Så fult var det spelet. Idag har jag stabiliserat mig ganska mycket. Båda mina föräldrar är borta för de förstörde för mig allt vad de orkade men det vågade inte jag säga till dem för egentligen var det jag som hade förstört och det var ju en tragisk uppväxt som jag hade på så vis för jag hade alltid mina föräldrar som motståndare. Nu är de döda båda två, fysiskt döda.

Deltagarnas beskrev i sina svar att de över tid tagit in den yttre relation som avslutats på grund av dödsfall, eller av en annan händelse som omöjliggjort en fortsättning av förhållandet till den andra personen, att de fortsatt en konversation med en röst inom sig. Detta förklarade då rösthöraren vara orsaken till röstens existens, exempelvis:

Jag hade en syster som begick självmord och det är 30 år sedan [...] Jag hör hennes röst ibland när hon pratar med mig, hon försöker påverka mig [i] mitt liv [...] Ja, det känns konstigt men det är för jag inte har fått något riktigt avslut på henne när hon dog och jag fick inte se henne, så hon är som ett litet spöke och ibland kan jag bli ledsen när jag tänker på henne.

Detta gällde även när relationen upplevdes för svår att ha till en annan person varför rösthöraren beskrev sig hämta hem relationen inom sig. På så sätt kom relationen under rösthörarens regi:

Där är en person, då, som jag har mött som i verkligheten, då, har betett sig illa mot mig, då, också och den rösten är ju oftast den jobbigaste, ja. Det är någonting som har hänt i arbetslivet, då, som var jobbigt och som jag... och efter det så har man då fått en röst och den rösten säger ju att den ska skada mig och den ska göra ditt och den ska göra datt och så där. Oftast är det ju bara hot, det blir ju ofta inte verklighet av det, men, ja, så det är ju också en sak som man lär sig.

Röstinnehåll

Samtliga deltagare uttryckte en önskan att rösterna skulle försvinna. Även om vissa uppfattade några röster som delvis positiva ansåg en absolut majoritet dem som negativa. Samtliga berättade att de hörde flera röster. Deras berättelser kunde delas in i goda upplevelser, som rörde kontakt och rådgivning, och onda upplevelser, som anbelangade kamp, hot och direktiv från rösterna.

Upplevelsen av gott. Ingen av deltagarna vittnade om att de upplever rösterna som enbart goda men några framförde positiva erfarenheter. Majoriteten av deltagarna definierade de goda rösterna som stödjande och kontaktskapande:

Ofta hör jag mina anhöriga. Det har varit min pappa vid ett tillfälle. Det är den starkaste gången jag har hört röster. Det var när min pappa skrek att de inte skulle ta mig ifrån honom [...] det är mitt namn de skriker då: ”Julia, Julia” som de kallar mig för, så skriker de på mig för de pockar på uppmärksamhet.

Andra uttryckte att de uppfattar rösterna som varningssignaler, på att rösthöraren behöver vård eller goda råd. Detta är röster som deltagarna på intet sätt beskrev som belastande:

Jag kallar henne farmor som kommer med goda råd [...] Jag har lyssnat på farmor som säger [deltagaren citerar sin röst]: ”Ta det lugnt.”

Deltagarna angav att röstinnehållet förändras över tid. De beskrev att under vissa perioder är rösterna minde frekventa, svagare och har ett lättare budskap att handskas med:

Många gånger har de gjort mig glad. Nu när man har lärt sig att hantera sina röster så är de positiva, de är faktiskt kamratliga mot mig. Man kan säga det att de förstärker min tillvaro och gör den trevlig för mig. De får mig att känna mig mindre, så att säga mindre utlämnad och en tystnad som kan vara dräpande, som att jag sitter i en cell och det är helt tyst i cellen, då vet jag att man blir vansinnig till sist. Men om jag hade suttit i en cell, då har man rösterna som en radio kan man säga. Det är en tröst att veta att man är inte ensam i cellen utan man har dem varje dag, så att säga. Det är var mitt tänkande kommer ifrån. Det är ett jag.

Upplevelsen av ont. Samtliga deltagare uttryckte att de hör röster som är känslomässigt jobbiga och nedsättande. Vissa röster uppgavs ha samband med olika platser medan andra upplevdes dyka upp oberoende av var rösthöraren befinner sig. Extra starka röster, hot, trakasserier förekom och en maktrelation fanns, rösterna emellan och mellan rösterna och rösthöraren:

De var ju inbördes jämbördiga, de här två, och de stod på ett plan över mig och känslig som jag var då vid den tiden, så tog jag mycket illa vid mig när de började kritisera mig. Och det sade de direkt att det är det vi ska göra att ”vi ska kritisera George allt vad vi orkar”.

Samtliga intervjuade uppgav att de har en eller flera röster med extra styrka och hotfullhet. I de flesta fall identifierade de dessa röster som tillhöriga människor rösthöraren en gång mött i verkligheten, exempelvis en arbetskollega eller en förälder:

Det är min pappa som är extra stark. Han har hotat mig och han har sagt det att så går han igång med sin son, han är ju död min pappa [...] Han är så stark, så han spyr över mig för jag har varit den stygge pojken [...] Det är så att han går igen i mina tankar [höraren citerar sina röster]: ”Är inte han en gräslig människa, är inte han otroligt ful?” eller: ”Någon är på strövtåg för att slå omkull människor, är inte han en sådan marodör?” Det är hemskt, det är knäckande för mig.

Många deltagare berättar om röster som försökte styra rösthöraren tankemässigt och känslomässigt. Det finns en inre dialog:

Jag kan få sådana impulser att jag kan stå och titta på en människa och sen säger de att jag ska gå fram till honom och säga att han kommer aldrig att hitta det han letar efter. Det kan man inte, gå fram och säga till en människa som man inte känner. Alltså, det kommer mycket sådana saker som jag skulle vilja säga till människor men inte har belägg för, det finns i huvudet.

Röster som kritiserar, som vill förvirra och uppmana rösthörare att på olika sätt agera förekom också ofta i berättelserna:

Ja, det kan ju vara som att bege sig ut i skogen på nätterna när det är mörkt och sådana saker och om man då, ja... ja, eller vad som helst som är onormalt. Det är inte så ofta jag hör sådana extrema saker nu för tiden utan det har blivit bättre efter många år så här och ja, man har ju lärt sig att skilja lite på vad som är rätt och fel och så där ja, men det är mycket kommenterande röster och sådana saker och ja... Det finns även röster som vill få en tro att de skulle vara någon slags, ja... de vill få en att tro att det de säger är sant och att det är det man ska styras av och lyssna på.

Hantering

Ingen av deltagarna upplevde sig medvetet kunna styra eller kontrollera sina röster till fullo. Många uttryckte att de stundvis är rädda och oroliga för sina röster, men alla beskrev moment av både hjälpande och försvårande karaktär. Det de ansåg hjälper dem är framför allt att relatera till andra och att på olika vis sätta ord på och skapa en berättelse om sin situation. Många var angelägna om att deras berättande skulle kunna hjälpa andra att hantera sin oro för röster. De uttryckte en önskan om att omgivningen skulle få en ökad förståelse för personer som hör röster.

Hjälpande faktorer. Relationer och sociala sammanhang både minskade rösthörandet och tog hos en del bort rösterna helt för en tid. En annan hjälpande faktor uppgavs vara att vid behov kunna söka sig till vården för farmakologisk och/eller psykologisk behandling. Att på något sätt hålla sig sysselsatt med annat rekommenderades av alla deltagare, i form av arbete eller fritidsintresse, att lyssna på musik eller att utöva fysisk aktivitet:

Alltså det här med att motionera brukar ju faktiskt hjälpa, då kan jag ju, som om jag tar en lång joggingtur, så kan det vara tyst från rösterna, alltså helt knäpptyst i kanske sju till åtta timmar sedan, ja och men det ju någonting som jag inte har insett kanske för ett år sedan eller så, men det är ingenting som man kan göra så där direkt, man kan ju inte bara ta en joggingtur när som helst.

En majoritet av deltagarna berättade att de tar musiken till hjälp:

Jag kanaliserade bort rösterna genom att lyssna på musik, jag älskar musik. Jag tycker om att lyssna på radion. Det jag gjorde var att jag satte på en transistorradio på låg volym och lyssnade på trevlig musik istället och då kunde jag äntligen sova på natten med radion på. Observera det.

Två av deltagarna har ett deltidsarbete, andra sysselsätter sig med annat, bland annat som ett sätt för att hantera sina röster:

Ja, det är oftast så att bara man fokuserar på något annat och liksom ägnar det full uppmärksamhet så hör jag ju inte rösterna utan då försvinner de, så ja... Det kan man säga är ett sätt att hantera det, men det gör ju inte bara att de försvinner utan det är mer så att man har en vardag som måste fungera och därför måste man göra saker hela tiden eller nästan hela tiden för att få det att funka och då har man inte tid att tänka på rösterna.

Tre av deltagarna nämnde att de tagit hjälp av psykolog för samtalsbehandling:

Jag kan inte stänga ögonen då – vad ska jag säga? – det ligger som ett lock och det är när man inte kan gråta eller bli arg men om man gråter lite, eller... Nu grät jag lite häromdagen och då släppte det lite och det blev lite lättare. Jag har gått till en psykolog här i Enköping och då provade jag det och det hjälpte faktiskt lite. Jag kanske ska börja gå hos honom igen sen.

Försvårande faktorer. Samtliga deltagare tog upp tankar på att ge efter för rösterna, att tro eller handla som rösterna anvisade. Många sade sig vara upptagna med frågan huruvida de skulle gå in i sitt inre helt och hållet eller fokusera på den yttre omgivningen, och i så fall vilka konsekvenser endera valet kunde få. Flera av dem som intervjuades varnade för att gå in i diskussioner med eller fokusera för mycket på andevärldar eller trossystem. Detta var i samtliga fall mycket ångestfyllda resonemang. Ensamhet utpekades också som bidragande faktor till försvårande av tillståndet. Vikten av att undvika isolering underströks av nästan alla:

Det är ofta om de är mycket ensamma, så kan man få sådant här, om man blir lämnad ensam. Jag har ju mina släktingar och jag har mina syskon och syskonbarn och kompisar, så jag pratar alltid med någon varje dag men skulle jag vara ensam och isolera mig, så skulle jag få mycket mer röster och sådant. Då tror jag det skulle bli ännu mer, men man kan leva rätt bra med det. Men innan jag visste vad det var, då var det ett helsike alltså rent ut sagt.

En majoritet nämnde stress som försvårande faktor, och att stressen ökar vid sömnbrist, för mycket aktiviteter, bullriga miljöer, för många människor på samma gång och vid allmänt psykiskt illamående.

Att gå in i maktkamper och resonemang med röster och handla som rösterna befäller försvarar i de flesta fall, menade samtliga deltagare. De berättade att de därför alltid eller delvis försökte ignorera rösterna:

Jag vill säga att det viktigaste för dem är att de tror på den yttre världen istället för den inre världen men att acceptera det som det är ändå. Det är bara att acceptera det. Att tro på den yttre världen har tio gånger mer relevans än att tro på den inre världen, för det man går efter är hur du för dig, hur du tar dig fram i samhället, vad du säger på riktigt, det som har relevans. Så tänk på vad relevanta fakta är innan du gör bort dig. Jag hamnade i rättegång en gång. (Intervjuaren: På grund av rösterna?) Ja, och det var hemskt. (Intervjuaren: Vill du berätta om vad som hände?) Nej, det vill jag inte berätta.

Samtidigt erkände deltagarna att de hade provat att svara rösterna med konsekvenser:

Om man skulle börja lyssna på dem, då blir det en logisk diskussion om vad som är rätt och fel och man försöker föra ett resonemang om varför det de säger är liksom sant och så, så det är ju inte bra. (Intervjuaren: Det är inte bra?) Nej, det är liksom farligt. (Intervjuaren: Att gå in i resonemanget, menar du?) Att det överhuvudtaget finns där. Ja, det är väl så att jag ignorerar det, att jag har inget bra sätt att hantera den på, jag kan ju liksom inte stänga av det, jag kan inte, jag svarar ju aldrig mina röster. (Intervjuaren: Du svarar aldrig?) Nej, då tror jag att man, det är liksom ett sätt att bli ännu knäppare, nej jag upplever inte mig själv som knäpp i och för sig. Jag tror att då går det utför.

Somliga hade omedelbart svarat rösterna. Rösthörarna hade då blivit arga och beslutsamma att inte ge rösten makten över dem eller acceptera vad rösten sade:

[Höraren citerar sina röst:] ”Det är en direkt odugligförklarad människa som sitter där inne, han ska försöka komma någon vart, han kommer aldrig att klara sig i hela sitt liv. [Höraren citerar sina röst:] ”Det var vad de sade, de nervärderade mig mycket och jag blev ju arg då. (Intervjuaren: Du blev arg? Sade du emot?) Ja, det gjorde jag, ibland sade jag emot och började skrika. (Intervjuaren: Vad hände då?) Ja, då fick de ju vatten på sin kvarn. [Höraren citerar sina röst:] ”Vet du vad du är, Winston? Du är väldigt dum som sitter och skriker i din egen lägenhet när det inte är någon där inne i din ensamhet.”

Alla utom en tog upp något andligt. De deltagare som inte nämnde Gud hade många tankar om vad som kan kallas andliga fenomen, som de varnade för:

Ja, man ska inte hålla på med kort och gå till sådana spågummor och sådant för de kan skada ditt liv. Man ska vara väldigt försiktig med sådana och inte gå till medier och sådant för det kan påverka mycket i ens liv. Inte för jag tror de har gjort det med mig. Då är det bättre att fråga någon som är riktig och man ska inte gå in för mycket för det kan påverka ens liv för det tar överhanden till sist. Det kan göra det.

Påverkan

Innebörden av att höra röster upplevdes på olika vis av dem jag träffade. Rösthörandet har inte samma funktioner för dem, i sin tur utövar de olikartad påverkan på deras liv. Detta gäller på flera plan, som att få ihop en berättelse om ett själv och en sammanhållen identitet, göra reda för kognitioner, känslor och affekter, åstadkomma en meningsfull tillvaro för arbete och fritid, skapa relationer till andra och rösten som ställföreträdande kamrat.

Identiteten. Att höra röster fördes emellanåt fram som en egenskap hos en speciell människa vars identitet håller ihop av känslan att vara en kraftfull person med extraordinära förmågor, en deltagare uppgav att rösten var dennes *jag*:

En person har tankar, jag lever och så där men jag tänkte det att det finns vissa människor som kan komma så långt i sin utveckling så att det inte finns några gränser

längre [...] Intala dig att din egen person inte begränsar din egen fysiska kropp längre. Jag tänkte på det och då vet jag det att somliga människor har sagt så att de kan bli genier på det att ha sitt gränslösa tänkande och kan gå utanför kroppen, men det är ingen som vet hur det funkar för det sitter inte en massa celler här inne som fungerar som små minnesstenar i hjärnan. Jag tror inte på det längre. Jag tror på att man tänker att man är del av universum men det vet ingen.

Kognitioner. Alla berörde, på något sätt, svårigheter med rösterna i den praktiska vardagen. Det kunde vara förhållandet till tankar och koncentrationssvårigheter, något som i sin tur påverkade alla livsområden:

Det är inte lönt [för rösterna] att försöka få eller bestämma någonting med mig när de inte har min fulla uppmärksamhet. Så det är väl lite det där, när tankarna far iväg, att kan jag inte behålla fokus så tappar jag allting och det gör mig lite – vad ska jag säga? –, jag vill börja läsa men jag är rädd för jag inte ska klara av det för att jag inte kan behålla fokus och behålla texterna jag läser eller ta in det jag läser, sådana grejor. Jag har väldigt svårt för att behålla, alltså när det är mycket röster i huvudet, när jag inte kan urskilja egentligen någonting överhuvudtaget och det bara är ett sorl så ett vanligt samtal känns som att det är 300 pers som står och pratar med mig samtidigt och så ska jag försöka sälla ut vad en säger och så ska jag komma ihåg detta i huvudet och det känns stört omöjligt. Jag är beroende av lappar och det blir, ju mer stressad och ju mer jag har att göra, desto fler lappar blir det och sedan ligger de i en hög. Det skapar en hel del stressmoment i att ha [tystnad] – vad ska jag säga? – erbjuda andra sin hjälp eller när de kommer och ber om hjälp att säga ja, det tar tre eller fyra månader för mig att göra en sådan grej kanske, och att ha förståelse för att saker och ting tar tid. Det är stört omöjligt egentligen och jag skulle önska mer tålamod och bättre förståelse för [att] saker och ting inte fungerar som hos normala människor.

Känslor och affekter. Vad som också uppgavs påverka vardagen var relationen till känslor och affekter. Alla hade olika förhållningssätt, några jobbade hårt för att försöka ignorera sina känslor och affekter. Det var även så i enstaka fall, att fram till nyligen, trots årtal av rösthörande, kunde vederbörande inte uppfatta känslor i förhållande till rösten. Andra gav tydligt uttryck för att deras känslor sätter sig i kroppen och visar sig genom att rösten berättade om dem för rösthöraren. Vissa av deltagarna menade att de betraktar sina röster bland annat som ett sätt att få ut, få berättat för sig och beakta sina känslor. Någon berättade:

Jag kanske skapade de här rösterna själv för att få ut de känslor som är instängda [...] Om det kan vara något sådant för jag var ju mycket aktiv som barn och har alltid varit aktiv i den bemärkelsen att det har varit fullt ös och har nog inte haft tid att stanna upp och sondera terrängen i huvudet [...] Jag har varit rädd för min mamma under hela min uppväxt, jag har varit rädd för att säga vad jag tycker och tänker och rädd för att folk ska tycka att jag är knasig för att jag har vissa åsikter eller så där så jag har

burit det inom mig och då är det precis som att det skapar andra personer som då finns inom mig och som sedan pratar och så hör jag detta i huvudet. Jo, jag skulle vilja säga det, skulle vilja trycka upp det i huvudet på dem men jag vågar inte för jag är rädd för vad som ska komma efteråt, lite konflikträdd. Men det är väldigt mycket rädsla i mig själv.

Arbete och fritidssysslor. Samtliga förde fram att rösterna har stor påverkan på deras möjlighet till arbete och sysselsättning. Att de inte alls kunnat ta en anställning eller att de känt sig tvingade att gå ned i tid gäller för alla:

Ja, hur som helst så har jag märkt det att under perioder av mycket stress och så förvärras mina röster, så jag försöker ju att undvika det, så jag jobbar på halvtid nu till exempel.

Fritidsintressen och annat som upplevdes välgörande av deltagarna kunde rösterna påverka genom motarbetande kommentarer, maktkamper mellan rösten och rösthöraren, som i många fall uppgavs ha lett till att deltagaren påverkats så starkt att denne avstått det som tidigare önskats. Det kunde exempelvis röra sig om att gå och träna:

Ibland så säger de [rösterna] att jag är dum i huvudet och att jag inte kan städa och inte kan tvätta och inte kan laga mat, fast att jag kan det. Förra måndagen så sade en röst, en man som hette Artur, att jag inte fick gå och träna [...] fast att jag mår bra av det. Det var en sådan elak röst som sade att: ”Jag vill gå och träna istället för dig, du får inte gå och träna.” (Intervjuaren: Vad hände då? Gick du och tränade, eller?) Nej, det gjorde jag inte. (Intervjuaren: Så du gjorde som rösten sade?) Ja, den rösten tog över allting. Och sedan nästa dag så kallade han mig för fetknopp för jag hade inte varit och tränat.

Relationer till andra. Den sociala aspekten upplevdes av deltagarna som på många sätt påverkad. En deltagare förde fram tillitsproblem som en följd av röstinnehållet:

Så var det en sak som är: att de förtalar mina vänner. Om jag då har någon kompis eller träffar någon i omgivningen, så säger de att ”den där människan är så ful så du måste avslöja den människan, vad den håller på egentligen, det är en ond människa, pervers, gris, en jäkel med att fiffla med pengar eller någon som slår sin hustru”. Sådana avslöjanden, går på människor i min omgivning, men det är ju förvrängt till det yttersta. Nu tror jag inte på det längre.

Föreställningar om vad andra ska känna och göra om de får reda på rösten ansågs av många ha lett till ökad isolering. En majoritet av deltagarna uttryckte öppet rädsla för att människor skulle ta avstånd ifrån dem om de berättade om sina röster:

Jag har inte ens berättat det för mina föräldrar, och inte min syster heller som jag annars står väldigt nära [...] Det är just det här att då har de ingen förståelse eller kunskap om det, så de hade antagligen blivit rädda. Ja, att de kanske hade vänt mig ryggen, de hade blivit så rädda för mig.

Andra beskrev istället något positivt med att berätta om sina röster:

Att lära sig prata med andra om symtom på sjukdomen, det är ju intressant för då känner man inte sig så ensam i det.

Rösten som ställföreträdande kamrat. Som sagt framfördes att röster kunde leda till isolering, men vid de tillfällen då deltagarna redan befann sig i en isolerad och ensam situation, vittnade de om att rösterna fungerade som sällskap:

Har det varit tyst i flera dagar så kan jag visst sakna rösterna, men inte allt ljud som surrar runt omkring för att det är så svårt att få tyst i miljön i vanliga fall, alltså. Det är ljud överallt. Och just det här att känna total tystnad. Det är nästan aldrig tyst och det är påfrestande att aldrig känna den där totala tystnaden, inte ens när jag är ute i skogen utan det är allting någonting i huvudet [...] jag har haft roligt många gånger [skrattar] så är det kanske inte roligt i den bemärkelsen men jag kan fnittra till när jag är ute och går, när det kommer upp olika grejor i huvudet som ”att du har rätt” och sedan kan jag bara gå vidare. Det jag inte tycker om är, jag tycker faktiskt inte om när jag går och pratar med mig själv, jag vet inte varför för det känns precis som att man är knäpp i huvudet – men alla går väl och pratar med sig själv kanske. Jag vet inte.

Berättelsens position

I genomläsningen av hela datamaterialet återkom ett övergripande tema om berättandet. Dels var deltagarna angelägna om att härleda en början, en födelse av fenomenet, samt en process eller förändring och/eller utveckling, på ett sätt som kan uppfattas som ett skapande av en berättelse. Vikten av att forma ett sammanhang av sina upplevelser underströks av deltagarna, och var enligt en majoritet mycket viktigt för dem. Det gäller röstinnehållet i sig, att skapa en berättelse om vad rösten säger förstått enligt tidigare erfarenheter hos rösthöraren. Det gäller även relationen till rösten, att skapa ett sammanhang där rösten är en del av rösthörarens berättelse, samt förhållningssättet till rösten, som är en fråga om hur rösthörare skapar en berättelse om rösten:

Jag kan inte minnas när jag var liten, att jag har haft klara röster i huvudet. Jag såg saker som för mig kändes som att det fanns människor runt omkring mig som levde, men det var ingen annan som såg dem [...] Jag kände mig bevakad och det har jag gjort i hela mitt liv i princip, att det känns som att det finns andra som är runt omkring mig men sedan samtidigt så när jag började reflektera över rösterna, så har det ju varit

när jag blivit äldre, speciellt när jag gick in i väggen så jag vet inte om stressen har varit en utlösande faktor till att ljuden som har funnits i huvudet har utvecklats till röster. Någoting man själv vänder till hur man skulle vilja vara.

Berättelserna om erfarenheten av att höra röster tog också sin form och påverkades av den pågående intervjusituationen. En majoritet tog upp det faktum att jag är psykolog och att det påverkade deras berättande till mig. De uppgav att de fann det mer bekvämt att tala, de sade att de hade en bild av att en psykolog skulle förstå och inte döma, att med en annan intervjuare skulle deltagandet vara mera tveksamt. Under intervjuerna uppstod samtidigt flera tillfällen då deltagaren tystnade delvis eller helt, eller så utbrast deltagaren plötsligt att denne inte visste vad rösterna sade. Berättandet upphörde då, men deltagaren valde inte avbryta intervjun. Deltagarna talade även om rösterna som om dessa fanns även när rösterna inte sade något. Det kunde även förekomma att deltagaren bytte benämning på vad de tidigare hade kallat för röst.

Diskussion

Nedan diskuteras resultat, metod, slutsatser, kliniska implikationer och uppslag till vidare forskning.

Resultatdiskussion

I det följande diskuteras resultatet under teman som framkom under dataanalysen: *Förklaring* (hur reflekterar deltagarna runt röstens existens?), *Röstinnehåll* (vad säger rösterna?), *Hantering* (hur hanterar deltagarna sina röster?) och *Påverkan* (vilken påverkan har rösterna på hörarna?), sedan följer en mer övergripande, fritt hållen diskussion utifrån det övergripande temat från dataanalysen: *Berättelsens position*. Därefter diskuteras metoden och förslag ges på vidare forskning.

Förklaring. Hur reflekterar deltagarna runt röstens existens? Det står klart att studiens samtliga rösthörare har sin individuella syn på sin situation. I enlighet med Holts och Tickle (2014) forskning kan vi förstå att deltagarna också identifierar sig utifrån sina respektive referensramar. Referenserna är inte entydiga utan innehåller ofta blandningar av flera förklaringsmodeller. Nedan diskuteras biologiska, andliga och relationella förklaringar.

Biologiska förklaringar. De biologiska förklaringar av rösterna som deltagarna förde fram gäller modeller för hjärnans signalsystem, somatiska sjukdomar, psykiatriska diagnoser. Dessa benämningar motsvarar i den tidiga medicinska forskningen symtombeskrivningar och sjukdomsdiagnostiseringar (APA, 2013; Bleuler, 1911/1950; Garrett & Turkington, 2011;

Ottosson, 2015; Öst (Red.), 2013). De deltagare som förklarade sina röster med hjälp av en diagnos såg med andra ord hallucinationerna som ett symptom på en sjukdom, något som går emot de slutsatser som Corstens och Moskowitz (2008) dragit i sin forskning.

Deltagare som förklarade sina röster utifrån ett biologiskt perspektiv karakteriserade det som en trygghetskänsla när de väl identifierade sig exempelvis med hjälp av en psykiatrisk diagnos. Kan vi förstå detta som en kulturyttring, det vill säga att vi lever i en västerländsk kultur där psykiatrins sätt att se på rösthörare kan tas för given, i kontrast till andra världsdelar, på det sätt Luhrmann och kollegor (2015) tänker, att det är ett slags socialt tänkande som möjliggör deltagarnas synsätt på sig själva och sina röster och som är knutet till den medicinska kontext rösthörarna lever i? Vad säger det i så fall om vår tid, att det dominerande sättet att förklara rösterna hos deltagarna var andligt?

Andliga förklaringar. Gud och andevärlden var det absolut vanligaste sättet att förklara rösterna, kopplat till funktioner av både straff och belöning i form av direkta ord från Gud eller från oidentifierade väsen eller avlidna släktingar. Är detta sätt att förstå rösterna sprungen ur en ”existentiell törst” som inte den medicinska diagnosen kan släcka? Skapar inte diagnosen en komplett meningsskapande berättelse om tillståndet? Ingen av deltagarna förde fram att de, exempelvis i andliga föreningar eller sammanhang, fick mer hjälp att förstå, snarare tvärtom; till och med varningar för sådana sammanslutningar framfördes, eftersom dessa andliga grupper inte är mer accepterande mot rösthörarna än andra grupper. Mitt resultat kan därför, på sätt och vis, ställas i kontrast till McCarthy-Jones och kollegors (2013) idé om att en större acceptans av andliga förklaringar skulle gynna rösthörarnas mående.

Mellanmänskliga relationer. Förklaringar till att höra röster som rör mellanmänskliga relationer omfattade plötsliga separationer samt utsatthet under uppväxten och i vardagsituationer i vuxenlivet. Att den första röstupplevelsen triggas av något rösthöraren förknippar med något negativt framkommer i min undersökning.

Röstdebuten hos hörarna kan inträffa vid svåra händelser, som har genererat komplicerade emotioner och skapat kraftfulla automatiska kognitioner, till exempel att en närstående avlidit eller plötsligt försvunnit, vilket lett till att deltagaren började höra vederbörandes röst inifrån sig själv; detta har beskrivits i tidigare forskning (Beck & Rector, 2003; Berge et al. (Red.), 2011). Om svåra händelser skulle kunna identifieras som traumatiska för den enskilda rösthöraren med den biologiska och psykologiska kapacitet denne besitter, stärker denna del av resultatet Corstens och Moskowitz (2008) forskning om att alla rösthallucinationer har en dissociativ karaktär. Vidare säger deltagarna sig hämta hem relationen till sitt inre, beskrivningar som också återfinns i tidigare forskning (Bion,

1967/1992; Davalli et al., 2015). På så sätt kommer relationen under rösthörarens regi. Vidare kan vi fråga oss om inte erfarenheten av separation är det mest grundläggande problem vi människor tampas med, och därför inte förvånansvärt att komplicerade tillstånd som hallucinationer uppstår just då.

Röstinnehall. Samtliga deltagare uttryckte en önskan att rösterna skulle försvinna. Även om vissa uppfattade några röster som positiva så upplevdes den övervägande majoriteten vara av ondo. Samtliga berättade att de hörde flera röster. Responserna kunde delas in i goda upplevelser, som kunde gälla kontakt och rådgivning, respektive onda upplevelser, vilket kunde vara kamp, hot och direktiv från rösterna. Detta överensstämmer med tidigare studier (Karlsson, 2004).

Upplevelsen av gott. Ingen av deltagarna upplevde rösterna som enbart goda, men några hade ändå positiva erfarenheter. Majoriteten definierade de goda rösterna som stödjande och kontaktskapande. I berättelser om de goda rösterna uttrycktes ingen önskan om att söka behandling för att bli kvitt dem. Detta överensstämmer med tidigare forskningsresultat (Beavan & Read, 2010; Beuckens et al., 2008). En fråga vi kan ställa oss är om behovet av att skapa en berättelse om goda erfarenheter är mindre än behovet att skapa en berättelse om onda upplevelser. En av dem jag träffade beskrev att hon förstår rösten som en varningssignal, som hon tolkar som att hon bör söka vård. Detta framfördes som viktigt att känna till för anhöriga och vårdpersonal, vilket även speglas i tidigare forskning om att det är viktigt både för anhöriga och kliniker att få beskrivet vad det innebär att höra röster för rösthöraren (Elstad et al., 2013; 2014).

Upplevelsen av ont. Samtliga deltagare uttryckte att de har röster som är känslomässigt jobbiga och nedsättande. Vissa röster angavs ha koppling till olika platser medan andra kan uppenbara sig oberoende av var rösthöraren befinner sig. Extra starka röster, hot, trakasserier förekom och alla berättade om en maktrelation rösterna emellan och mellan rösterna och rösthöraren. Detta kan förstås som ett resultat av ett primärprocesstänkande (Ottosson, 2015). ”Onda” känslor kan på så sätt inte tänkas utan evakueras (Bion 1967/1993).

Hantering. Ingen upplevde sig medvetet kunna styra eller kontrollera sina röster till fullo. Många uttryckte att de stundvis är rädda och oroliga för sina röster men alla beskrev också faktorer av hjälpande karaktär, liksom försvårande.

Hjälpande faktorer. Det som hjälpte rösthörarna mest var framför allt relationer till andra. Att ha relationer och vara i sociala sammanhang både minskade rösthörandet och tog hos några deltagare bort rösterna helt för en tid, vilket överensstämmer med forskning om hjälpande faktorer vid generellt svår psykisk problematik (Topor, 2004). Att på något sätt

hålla sig sysselsatt (med arbete eller fritidsintressen) rekommenderade alla. En annan hjälpande faktor var att vid behov kunna söka sig till vården för farmakologisk och/eller psykologisk behandling. Samtliga medicinerade vid intervjutillfället och hade genom åren prövat olika preparat. En del berättade att de gått i psykologisk behandling. Det var svårt att få klarhet om fenomenen eller behandlingar utifrån resultatet, något som delvis även beskrivits i tidigare forskning (Öst (Red.), 2013; Bentall et al. (Red), 2004/2011).

Försvårande faktorer. Samtliga deltagare omvittnade sig kämpa med tankar om i vilken maktposition de skulle sätta rösterna, om de skulle ge rösterna makt och tro eller handla som rösterna anvisar – i samtliga fall mycket ångestfyllda resonemang (se Barros-Albarán et al., 2015). Många menade sig vara upptagna med frågan om de skulle införliva sig i en inre värld av röster, eller om de skulle fokusera på att umgås med andra människor i den yttre omgivningen, och vilka konsekvenser beslutet skulle föra med sig. Flera av deltagarna varnade för att gå in i resonemang med den inre världen och att uppmärksamma andevärldar eller religion alltför mycket. Även detta var i samtliga fall uttryckligen mycket svåra beslut. Ensamhet och stress angavs som bidragande faktorer till försvårande av tillståndet, vilket också beskrivs av Birchwoods och kollegors (2000) data. Resultatet visar att stressen är beroende av röstinnehållet i sig, men även att själva ljudet av en röst samtidigt som man ska fokusera på något annat stressar. Birchwood och kollegor (a.a.) ser inte detta som den viktigaste orsaken till stress. Det är istället enligt deras uppfattning svårigheten att hantera intrycken som skapar stress. Vidare iaktas i mitt resultat för lite stöd i omgivningen. Det ökar isoleringen och förvärrar svårigheterna med rösterna. Detta liknar slutsatser i tidigare forskning (Garety et al., 2014).

Påverkan. Att höra röster påverkar personen på många sätt i personligheten och i livsföringen, och i upplevelsen av identitet, kognitioner, känslor och affekter, arbete och fritid, relationen till andra och införlivandet rösten som ställföreträdande kamrat.

Identiteten. Rösthörande var för några ett karaktistikum för att rösthöraren var en speciell människa med extraordinära förmågor. En deltagare sade sig stå i direktkontakt med Gud och andevärlden. I dessa fall kunde rösthöraren identifiera sig som en kraftfull person och/eller som en svag person vars straff var att få höra Guds dom. Denna inställning kan tolkas som en komplex maktpositionering hos rösthöraren, som både har och saknar makt, på olika nivåer samtidigt. Detta resultat kan ställas i kontrast till den forskning som använder sig av enklare begrepp för maktpositioner, det vill säga en syn på makt som något en person har eller inte har (Allen & Gilbert, 1995).

Kognitioner. Alla berörde på något sätt olika svårigheter med rösterna i den praktiska vardagen. Det kunde vara förhållandet till tankar och koncentrationssvårigheter (jfr Birchwood et al., 2000), något som i sin tur framhölls påverka alla livsområden.

Känslor och affekter. Ett annat område som påverkas är känslor och affekter. Resultatet visar att några deltagare ser sina röster bland annat som ett sätt att få ut och beakta sina känslor; andra deltagare talade omvänt om affekternas inverkan på tankarna. Får vi här en konkret beskrivning av bland andra Bions (1967/1993) teori om att känslorna evakueras genom sinnesorganen till konkreta gestaltningar i hörselhallucinationer.

Arbete och fritidssysslor. Samtliga förde fram att rösterna haft stor och negativ inverkan på deras möjlighet till arbete och sysselsättning. Slutsatsen dras enkelt att den ekonomiska situationen kan vara svår, något som kan påverka rösthörarens stressnivå och valmöjligheter i sociala sammanhang, vilket går i linje med Topors (2004) forskning.

Relationer till andra. Den sociala aspekten upplevdes på många sätt påverkad för deltagarna. En menade att rösten störde förmågan att känna tillit. I detta fall talade rösten så illa om dem rösthöraren skulle umgås med, så att han knappt kunde träffa sina kamrater på grund av osäkerhet i tilliten. Alla deltagare tyckte att det var mer eller mindre svårt att tala om rösterna något som går i återfinns i Karlssons (2000) forskning.

Rösten som ställföreträdande kamrat. Röster kan bidra till isolering, men om deltagarna redan befann sig i en isolerad och ensam situation vittnar de om att rösterna istället kan fungera som sällskap. Detta kan förstås utifrån teorier om upprätthållande faktorer vid rösthallucinationer (Beck & Rector, 2013).

Berättelsens position. Vilken roll intar berättelsen i detta sammanhang? Hur kan den beskrivas? Berättelsen kan ses ha en början (en födelse av fenomenet) och en process (en förändring eller utveckling).

Min utgångspunkt i inledningen var att berättelsen är redaktionell. I relationer, med början i den första föräldra–barnrelationen, varseblir och lär sig människan att förstå och hantera sina affekter, till en början helt på en omedveten primärprocessnivå för att sedan, ur en upplevelsebaserad förståelse så småningom kunna uttrycka och härbärgera sina affekter på en sekundärprocessnivå (Ottosson, 2015; Bergsten (Red.), 2015). Jag tolkar berättelsens position vara ett sätt att varsebli ett sammanhang som rösthörare, ett sätt att medvetandegöra och samtidigt härbärgera starka, komplexa affekter. Berättandet kan därmed tolkas som en aktiv vilja att forma ett eget sammanhang av sina upplevelser, ett sätt att skapa en helhet av sina upplevelser, ett vetande, med hjälp av språket som sorterar och gör de obegripliga

affekterna och förnimmelserna begripliga, med andra ord: ett sammanhang som gör det obegripliga meningsfullt.

Detta skapande av sammanhang kan ses som en maktpositionering i flera led. Maktpositioneringen omfattar dels röstinnehållet i sig, vad rösterna säger i förhållande till rösthörarens person. Vidare gäller det att skapa en berättelse kring hörarens relation till rösten. Till slut gäller det berättelsen och sammanhanget som skapas kring att vara rösthörare i en viss kontext, som vi sett i forskning av Luhrmann och kollegor (2015).

Allt detta kan exemplifieras i studiens resultat, där det finns berättelser om rösterna och diagnosen, berättelsen om rösterna och Gud och berättelsen om att vara rösthörare i ett sammanhang där rösthöraren uppfattas stå i en nedtryckt position, exempelvis där deltagarna blir kallade vid olika namn, blir beskyllda för att vara odugliga, marodörer, tokiga, eller omgivningens avståndstagande av blotta vetskapen om rösterna. Resultatet visar också att flera rösthörare har dragit sig undan och blivit introverta. Allt detta är ett exempel på sociala sammanhang där rösthörare, utifrån Birchwood och kollegor (2004) och teorin om social rang, skulle kunna betrakta sig ha en låg social rang/ställning eller svag maktposition i förhållande till det sociala sammanhanget. Ur den synvinkeln har berättelsen, om att vara rösthörare över huvud taget, en lågstatusposition med minimal makt och följaktligen, om vi skulle jämföra med Allens och Gilberts (1995) evolutionära uppfattning av makt, skulle detta innebära att våra deltagare generellt hade svag maktposition och motståndskraft i relation till även sina röster, det vill säga att utgångspunkten bland dessa deltagare skulle vara att de gjorde som de kommenderande rösterna sade åt dem att göra.

Birchwoods och kollegors (2004) forskning, som bygger på Allens och Gilberts (1995) teori, är mycket intressant i den aspekten att om slutsatsen är, att om rösthöraren inte törs säga emot vad personer i det sociala sammanhanget säger, så lyder den också sina röster, då skulle arbetet med att stärka rösthörarens självständiga tänkande gentemot sin omgivning vara ännu viktigare än det redan är. Resultatet visar dock delvis en mer komplicerad bild av detta. Frågan är dels om en mellanmänsklig maktordning går att förklara så enkelt när vi ser på studiens resultat, dels om en maktpositionen i det sociala livet direkt går att överföra till maktpositionen visavi rösten.

Om man tolkar det subjektiva berättandet av deltagarna som deras sätt att skapa sig en maktposition, har berättande och makt en intim koppling till varandra. Att berätta för någon är att ge den makt i form av vetande om rösten, och den som berättar förlorar kontrollen över vetandet, det vill säga det som berättas. Detta är en aspekt. I en annan aspekt är det den som

talare som har makten över formuleringen, hur berättelsen ska framföras, vems vetande, vems position som ska höras. Ur den aspekten har berättaren en ledande position, med makt.

I denna studie noterar jag ett mer komplext spel i rösthörarnas berättelse om relationer till sina röster, exempelvis för dem som gick in i konversation med rösterna, blev arga och inte lät rösterna bemäktiga sig deras person eller accepterade vad de sade – samtidigt som röstinnehållet var förnedrande och placerade höraren i en underlägsen position. Många var också angelägna om att deras vetande, deras berättelse, skulle kunna hjälpa andra att hantera sina röster. Ett synsätt på detta engagemang är att deltagarna intar en position där de ser sig själva kunna påverka andra, samtidigt som de vittnar om en upplevd underlägsenhet som tar sig uttryck i vad vi skulle kunna tolka som skam- och även skuld känslor. Ytterligare en aspekt som lätt kan tolkas som en passiv underlägsen, maktlös positionering, men som vid en närmare observation kan tolkas vara ett maktutövande i det att deltagaren placerar sig i en aktiv maktposition trots sina röster, är de som väljer att sluta eller delvis sluta berätta i mer traditionell mening. Dessa tystnande fall kan eventuellt uppstått under influens av röstpåverkan, det vill säga om en röst kommenderade rösthöraren att sluta konversera med mig under intervjun. Eller så kan tystnaden vara ett annat slags sätt att kommunicera med mig, visa att det är något som ska förmedlas som inte (kan) förmedlas inom ramen för det sedvanliga berättandet, men som ändå var möjligt, om än inte så tydligt, inom ramen för intervjun.

Resultaten är komplexa. Erfarenheten av att uppleva sig nedtryckt behöver, med andra ord betyda, inte att man förlorat makten i sin situation. Ett tillbakadragande med tystnad behöver inte betyda att personen intar passiva strategier, utan endast en annan form av strategi, kanske minst lika aktiv.

Metoddiskussion

Då studien håller en kvalitativ ansats använder jag här kriterierna *trovärdighet* (giltighet), *pålitlighet* (tillförlitlighet) och *överförbarhet* (generaliserbarhet) för att diskutera studiens styrkor och svagheter (Morrow, 2005).

Trovärdighet. Trovärdighet anbelangar riktigheten och styrkan i ett yttrande (Kvale, 1997). Här har jag genomgående, under hela processen, försökt kontrollera, ifrågasätta och teoretiskt tolka resultatet.

Kontakten till och mellan deltagare och kontaktperson. Jag har försökt få god kontakt med mina informanter för att på den vägen förvissa mig om så ärliga svar som möjligt. Det optimala upplägget för att säkerställa hög grad av trovärdighet hade inneburit en

längre kontakt med deltagarna för att få mer och djupare information om dem (Morrow, 2005). Detta försökte jag kompensera genom att meddela mig med patienternas kontaktpersoner, som kände dem sedan lång tid och bättre kunde avgöra tillstånd för en medverkan. Jag bedömer även att deltagarna, trots att vi bara sågs en gång, litade på sin kontaktpersons ”delegering” av tillit till mig. Inte osannolikt skulle deltagarna vara färre i antal, intervjuerna skulle ge ytligare beskrivningar och avhoppen skulle vara fler, om inte kontaktpersonernas relation till deltagarna vore vad den är, eller om jag skulle mobilisera deltagare via exempelvis annonsering.

Att bjuda in primärkontakterna vid intervjun skedde av etiska skäl och för tillgodoseende av deltagarnas välbefinnande. Detta betraktades inte som ett störande moment. Intervjuerna hölls i sex olika lokaler, tre av dem på två öppenvårdsmottagningar, resterande i deltagarnas hem. Detta uppstod som en lösning i pågående arbete, av respekt för deltagarnas önskemål. Jag bedömer att maktbalansen förändras beroende på om deltagaren intervjuas i sitt hem eller på en psykiatrisk klinik.

Val av deltagare. Urvalet är att betrakta som ett bekvämlighetsurval, det vill säga vad som inledningsvis ansågs vara det smidigaste sättet att mobilisera deltagare. Jag hade en förförståelse, bland annat utifrån en redovisning av tidigare intervjuer i målgruppen (Karlsson (Red.), 2000), att det kunde vara mycket svårt, eller helt omöjligt, för rösthörare att berätta om sina röster, på grund av rädsla för omgivningens reaktioner.

Arton tillfrågades, tolv tackade först ja, nio genomförde slutligen en intervjun. En hypotes är att de tre, som först tackade ja men innan jag kontaktat dem avböjde medverkan, avskräcktes av en ambivalens att berätta om det djupt personliga i att höra röster. Jag fick en tydlig bild av att de nio som tackade ja till intervjun gjorde det bland annat på grund av stort förtroende för kontaktpersonerna.

Intervjuform. En semistrukturerad intervjuguide användes som instrument vid datainsamlingen. Det är en intervjutyp vars syfte är att erhålla beskrivningar av den intervjuades livsvärld i avsikt att tolka de beskrivna fenomenens mening (Kvale, 1997). Detta rekommenderas vid kvalitativa studier för stärkt trovärdighet (Willing, 2008). En begränsning här kan gälla huruvida det hållits tillräckligt många intervjuer för att generera den data som krävs för syftet. Studien omfattar endast nio informanter, men Morrow (2005) skriver att en studie ska innehålla fylliga beskrivningar av materialet och att om bara materialet är tillräckligt innehållsrikt väger det upp ett litet antal deltagare.

Intervjuarens position. Jag arbetar som psykolog och träffar dagligen människor som hör röster. Detta innebär att jag, inför och vid intervjutillfällena, hade en viss förförståelse av

vad det innebär att höra röster, den kunde ange samtalets riktning. Men ingen deltagare hade tidigare haft kontakt med mig, detta för att så lika förutsättningar som möjligt, gällande förförståelse, skulle råda vid intervjuerna. Jag försökte aktivt motverka min förförståelse genom att skriva ned mina naiva tolkningar i anslutning till respektive intervju. Tanken med detta var att blottlägga förförståelsen genom att i ett senare skede jämföra de naiva tolkningarna med transkriptionerna.

Pålitlighet. Studiens pålitlighet är begränsad i det avseendet att dataanalysen i sin helhet gjorts av mig enkom. Metodologisk hade det varit att föredra att flera analyser genomfördes på materialet. Detta försökte jag väga upp genom att min handledare och jag genomförde varsin dataanalys på en av intervjuerna, oberoende av varandra för att sedan jämföra. Resultatet var att vi åstadkom liknande tematiseringar av datamaterialet. Problematiskt med intervju skript är att viktig information, som tonfall och kroppsspråk, faller bort. För att minska risken för att tonfall försvinner har jag låtit ljuduttryck såsom suckar och skratt skrivas ut inom hakparentes i transkriberingen.

För att stärka uppsatsens pålitlighet har jag strävat efter att återge en detaljerad beskrivning av mina metodologiska tillvägagångssätt.

För pålitligheten är det problematiskt att man inte kan upprepa en kvalitativ studie med samma försökspersoner i samma situationer. Inte ens jag själv skulle kunna göra om denna studie på precis samma sätt, och det går inte att veta om informanterna skulle ge andra svar till andra intervjuare, det skulle ändå vara i en annan situation.

I denna studie presenteras resultatet på ett utförligt sätt med många belysande citat i syfte att även läsaren ska ges en möjlighet att tolka materialet.

Intervjuguiden är utvecklad i ljuset av tidigare forskning samt min kliniska erfarenhet, en styrning jag försökte motverka genom att inleda och avsluta med öppna och icke-specifika frågor.

En majoritet av deltagarna tog upp det faktum att intervjuaren (jag) är psykolog och att de därför fann det mer bekvämt att tala, då de sade sig ha en bild av att jag skulle förstå och inte döma på samma sätt som en utanför facket. Det kan förstås utifrån forskning om det godartade i att få vara i en accepterande kontext (Cooke et al., 2011). Frågan kan dock ställas huruvida ett accepterande även upprätthåller ett fenomen.

Överförbarhet. Dataöverförbarheten skulle eventuellt bli starkare med en mer homogen informantgrupp, exempelvis vad gäller ålder och bakgrundsförhållanden. Naturligtvis kan inte resultaten från denna studie generaliseras till alla rösthörare. Att generalisera utanför det studerande området är inte aktuellt här (statistisk generalisering), det

skulle kräva ett representativt slumpmässigt urval ur en känd population. I föreliggande studie har jag främst vunnit fördjupad förståelse och kunskap om de intervjuades egna upplevelser, föreställningar och erfarenheter, men jag tänker mig att resultaten ändå, efter en noggrann avvägning, kan bedömas användbara för jämförelser i andra sammanhang, och kan tas i försiktigt beaktande av anhöriga till rösthörare och kliniker som i sin profession möter rösthörare.

Slutsatser

En vidare förståelse av rösthörare och deras erfarenheter är (1) att det psykiatriska vetandet hjälper en del rösthörare att skapa en berättelse, om sig själva och om relationen till sina röster, vilket betyder att de får ett sammanhang av en psykiatrisk diagnos. Utöver detta framkommer (2) något som inte kan beskrivas utifrån en psykiatrisk berättelse, utan som deltagare benämner som något andligt. Dessa två slutsatser följer vad som känns igen från konventionell (klinisk eller icke-klinisk) förståelse av skapandet av en helhetsberättelse – vilket kan vara ett individuellt uttryck men även något som förväntas av denna grupp i vår del av världen.

Därutöver drar jag slutsatsen att det i studiens resultat finns något ytterligare representerat, närmast att beskriva som ett psykologiskt uttryck: (3) de bortom, de som inte berättar något alls, de som förmedlar sin berättelse på ett annat sätt, genom olika former av tystnad eller delvisa tystnader. Denna ”berättande” närvaro och medverkan är inte passiv, utan kan betraktas som en komplex maktpositionering, ett aktivt ställningstagande möjligt i den aktuella kontexten, det vill säga det som är möjligt att framföra under intervjun, inom psykiatrins och den rådande vetenskapens ramar.

Kliniska implikationer

Det är av vikt att kliniker uppmärksammar att det kan finnas andra sätt att aktivt föra fram sin position och förstå sin situation som rösthörare än vad som vid första anblicken ser ut att vara fallet, att det enda sättet att vara aktiv inte är det vi känner igen och kan identifiera, att makt inte är så enkel som att den som inte säger något är underlägsen och passiv, utan att det lika gärna kan stå för något som kräver en annan kontext för att bli tydligare. Detta talar för en breddning i tänkande hos kliniker, om vi vill förstå och bemöta rösthörare på ett vidare sätt.

Vidare forskning

Ett mer förutsättningslöst bemötande av rösthörare för vinnande av en vidare förståelse för fenomenet rösthörande är något som bör beforskas för senare implementering i vården. Konkreta forskningsfrågor är: Vad står bakom den tystnad jag iakttagit? Vilken metod skulle kunna närma sig den?

Referenser

- Allen, S. & Gilbert, P. (1995). A social comparison scale: Psychometric properties and relationship to psychopathology. *Elsevier Science Ltd*, 19(3), 293–299.
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostics and statistical manual of mental disorders: DSM-V (5 ed.)*. Washington, DC: American Psychiatric Association.
- Barros-Albarán, M., Escudero-Pérez, S., León-Palacios, M., López-Jiménez, A., Perona-Garcelán, S. & Úbeda-Gómez, J. (2015). Auditory verbal hallucinations: Can beliefs about voices mediate the relationship patients establish with them and negative affect? *Spanish Journal of Psychology*, 18(13).
- Beavan, V. (2007). Angels at our tables: New Zealanders' experiences of hearing voices (Doktorsavhandling). The University of Auckland, New Zealand.
Hämtad 22 april 2016 från: <https://researchspace.auckland.ac.nz/handle/2292/3175>
- Beavan, V. & Read, J. (2010). Hearing voices and listening to what they say: The importance of voice content in understanding and working with distressing voices. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 198(3), 201–205. doi: 10.1097/NMD.0b013e3181d14612.
- Beck, A. T. & Rector, N. A. (2003). A cognitive model of hallucinations. *Cognitive Therapy and Research*, 27, 19–52. doi: 10.1023/A:1022534613005
- Bentall, R. P., Mosher, L. R. & Read, J. (Red.). (2011). *Galenskapens gåta*. Ludvika: Dualis. (Originalarbete publicerat 2004.)
- Berge, T., Gråwe, R. W., Hagen, R. & Turkington, D. (Red.). (2011). *CBT for psychosis: A symptom-based approach*. London & New York: Routledge.
- Bergsten, K. (Red.). (2015). *Affektfokuserad psykodynamisk terapi*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Beuckens, J., Boonstra, N., Jenner, J. A., Rutten, S. & Sytema S. (2008). Positive and useful auditory vocal hallucinations: Prevalence, characteristics, attributions, and implications for treatment. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 118(3), 238–245. doi: 10.1111/j.1600-0447.2008.01226.x.
- Bion, W. R. (1993). *Vid närmare eftertanke*. Stockholm: Natur och Kultur. (Originalarbete publicerat 1967.)
- Birchwood, M., Gilbert, P., Meaden, P., Plaistow, J. & Trower, P. (2000). The power and omnipotence of voices: Subordination and entrapment by voices and significant others. *Psychological Medicine*, 30, 337–344.

- Birchwood, M., Gilbert, P., Hay, J., Meaden, A., Miles, J. N. V., Murray, E. & Trower, P. (2004). Interpersonal and role-related schema influence the relationship with the dominant 'voice' in schizophrenia: A comparison of three models. *Psychological Medicine*, *34*, 1571–1580. doi: 10.1017/S0033291704002636.
- Bleuler, E. (1950). *Dementia praecox or the group of schizophrenias*. New York: International Universities Press. (Originalarbete publicerat 1911.)
- Cooke, A., Hayward, M. & Jackson, L. J. (2011). Developing positive relationships with voices: A preliminary grounded theory. *International Journal of Social Psychiatry*, *57*(5), 487–495. doi: 10.1177/0020764010368624.
- Corstens, D. & Moskowitz, A. (2008). Auditory hallucinations: Psychotic symptom or dissociative experience? *Journal of Psychological Trauma* *6*(2–3), 35–63. doi: 10.1300/J513v06n02_04.
- De Leede-Smith, S. & Barkus, E. (2013). A comprehensive review of auditory verbal hallucinations: Lifetime prevalence, correlates and mechanisms in healthy and clinical individuals. *Frontiers in Human Neuroscience*, *7*(367).
- Davalli, C., De Masi, F., Giustino, G. & Pergami, A. (2015). Hallucinations in the psychotic state: Psychoanalysis and the neurosciences compared. *The International Journal of Psychoanalysis*, *96*, 293–318. doi: 10.1111/1745-8315.12239.
- Elliott, R., Fischer, C. T. & Rennie, D. L. (1999). Evolving guidelines for publication of qualitative research studies in psychology and related fields. *British Journal of Clinical Psychology*, *38*(3), 215–229.
- Elstad, I., Kalthovde, A. M. & Talseth, A. G. (2013). Understanding the experiences of hearing voices and sounds others do not hear. *Qualitative Health Research*, *23*(11), 1470–1480. doi: 10.1177/1049732313507502.
- Elstad, I., Kalthovde, A. M. & Talseth, A. G. (2014). Sometimes I walk and walk, hoping to get some peace. Dealing with hearing voices and sounds nobody else hears. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, *9*(23069). doi: 10.3402/qhw.v9.23069.
- Garrett, M. & Turkington, D. (2011). CBT for psychosis in a psychoanalytic frame. *Psychosis*, *3*(1), 2–13.

- Garety, P., Morris, E. M. & Peters, E. (2014). Psychological flexibility and nonjudgemental acceptance in voice hearers: Relationships with omnipotence and distress. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 48(12), 1150–1162. doi: 10.1177/0004867414535671.
- Graneheim, U. H. & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: Concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24(2), 105–112.
- Holt L. & Tickle A. (2014) Exploring the experience of hearing voices from a first person perspective: A meta-ethnographic synthesis. *Psychol Psychother*, 87(3), 278–297. doi: 10.1111/papt.12017.
- Igra, L. (2011). *Objektrelationer och psykoterapi* (4. uppl.). Stockholm: Natur och Kultur. (Originalarbete publicerat 1983.)
- Karlsson, L. B. (Red.). (2000). *Från rösthörarnas värld: Brev med berättelser*. Stockholm: Elanders Gotab.
- Karlsson, L. B. (2004). Från rösthörarnas värld: En analys av självbiografiska brev om hörselhallucinationer. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 1, 3–22.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (16. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Luhrmann, T. M., Osei, A., Padmavati, R. & Tharoor, H. (2015). Hearing voices in different cultures: A social kindling hypothesis. *Topics in Cognitive Science*, 7(4), 646–663.
- McCarthy-Jones, S., Waegeli, A. & Watkins, J. (2013). Spirituality and hearing voices: Considering the relation. *Psychosis*, 5(3), 247–258.
- Morrow, S. (2005). Quality and trustworthiness in qualitative research in counselling psychology. *Journal of Counseling Psychology*, 52(2), 250–260.
- Ottosson, J.-O. (2015) *Psykiatri*. (8. uppl.). Stockholm: Liber AB
- Rosenhan, D. L. (1973). On being sane in insane places. *American Association for the Advancement of Science*, 179(4070), 250–258.
- Sveriges Psykologförbund. (1998). Yrkesetiska principer för psykologer i Norden. Hämtat 2 maj 2016 från Sveriges Psykologförbund: <http://www.psykologforbundet.se/Documents/OmForbundet/Yrkesetiska-principer-för-psykologer-i-Norden.pdf>
- Topor, A. (2004). *Vad hjälper: Vägar till återhämtning från svåra psykiska problem*. Stockholm: Natur och Kultur.

- Vetenskapsrådet. (2003). Riktlinjer för etisk värdering av medicinsk humanforskning. Hämtat 2 maj 2016 från Vetenskapsrådet:
https://www.vr.se/download/18.6b2f98a910b3e260ae28000355/medicinsk_humanforskning_13.pdf
- Willig, C. (2008). *Introducing qualitative research in psychology: Adventures in theory and metod*. Buckingham: Open University Press.
- Woods, A. (2013). The voice-hearer. *Journal of Mental Health*, 22(3), 263-270.
- Öst, L.-G. (Red.). (2013). *KBT inom psykiatrin* (2. uppl.). Stockholm: Natur och Kultur.

Inledning

Presentation och skriftligt med givande.

Frågor om subjektiva erfarenheter av att höra röster

- Du är välkommen att börja om du vill?

- Vad säger rösterna?
 - Röster som är mer framträdande/starkare än andra?
 - Händer det att rösterna säger åt dig att göra saker?

- Hur hanterar du dem?
 - Hanterar du dem på olika sätt? (tid, rum, olika triggers)
 - Finns det hanteringssätt som du föredrar framför andra?
 - Kan du styra/kontrollera rösterna?
 - Om röster ger order, händer det att du följer dessa?
 - Önskar du att det fanns andra sätt att hantera röster på för dig?

- Vad betyder de för dig?
 - Funktionen?
 - I vardagen?
 - Vad tänker du om att rösterna finns överhuvudtaget?
 - Hur/var ifrån uppfattar du dem komma? (Identifiering)
 - Har den uppfattningen förändrats över tid för dig?

Är det något övrigt som du skulle vilja tilläga?

Hur har det varit att delta i denna intervju?

Godkännande av områdeschef

Till x

Uppsatsplan

Det finns olika perspektiv att utgå ifrån när det ska definieras vad rösthallucinationer är. Innehållet i röster ser också olika ut. Men en tydlig generell riktning i forskningen är vikten av rösthörarens subjektiva position i förhållandet till rösterna, varför denna studie ska undersöka just den biten.

Syftet är att skapa en förståelse av rösthörare och deras erfarenheter.

Metod

Intervjua rösthörare. Deltagarna kan dock ej ha ett pågående missbruk eller ha en aktuell suicidproblematik. Min önskan är att intervjua lika många män som kvinnor som, om möjligt. Intervjuerna utförs av mig på mottagningen och tar ca 40 min.

Huvudteman i frågorna är:

Varför tror du att rösterna finns?

Vad säger rösterna?

Vad betyder de för dig?

Hur hanterar du dem?

Jag kommer bilda intervjuerna. Deltagarna kommer vara anonyma i resultatredovisningen och allt material kommer att förstöras efter examination på psykoterapeutprogrammet och på psykologförbunds specialistutbildning.

Procedur

Jag kommer att fråga behandlar på mottagningen muntligt och skriftligt via brev, se bilaga x, föra att sedan få informerats samtycke, se bilaga x, från de patienter som väljer att delta.

Studien skrivs dels som en examensuppsats på psykoterapeututbildningen vid Lunds universitet, samt som det skriftliga specialistarbetet som utgör en del av Sveriges psykologförbunds specialistutbildning.

Uppsatsen kommer ej att publiceras annan stans.

Här med godkänner jag genomförandet av att leg. psykolog Linnéa Svensk tillfrågar patienter på xx-psykosmottagningen om att delta i studien så som det beskrivs ovan.

Ort och datum

Namnsteckning

xxxxx

Områdeschef, område 2,

VO xxxxxxx

Division Psykiatri, xxxxxxx

BILAGA 3 **Information till anställda**

Information och förfrågan till anställda vid psykosmottagningen om leg. psykolog Linnéa Svensks studie.

Studien utförs som en examensuppsats på psykoterapeututbildningen vid Lunds universitet samt som det skriftliga specialarbetet som utgör en del av Sveriges Psykologförbunds specialistutbildning.

Syfte: att skapa en förståelse av rösthörare och deras erfarenheter.

Metod: intervjua rösthörare. Deltagarna kan dock ej ha ett pågående missbruk eller en aktuell suicidproblematik. Min önskan är att, om möjligt, intervjua 10 personer, lika många män som kvinnor.

Intervjuerna utförs av mig på mottagningen och tar ca 40 min.

Centrala frågor är:

- Varför tror du att rösterna finns?
- Vad säger rösterna?
- Vad betyder de för dig?
- Hur hanterar du dem?

Intervjuerna bandas. Deltagarna garanteras anonymitet i resultatredovisningen och allt material förstörs efter examination på psykoterapeutprogrammet och på Psykologförbundets specialistutbildning.

Procedur: Min förfrågan bygger på önskan att få hjälp av er att ta ställning till om ni har kontakt med någon patient som hör röster och som ni bedömer skulle vara villig att delta.

Om någon skulle tycka att det vore ett hinder att jag för patienten är en ny person undrar jag om ni har möjlighet att, om patienten önskar, sitta med i rummet under intervjun och/eller planera så att jag intervjuar patienten i samband med ett efterkommande besök hos er. Detta utifrån ett etiskt perspektiv för att erbjuda deltagaren så trygga omständigheter som möjligt.

Om det är så att ni gör bedömningen att tillfråga någon kommer jag informera deltagaren muntligt och skriftligt, be deltagaren om ett samtycke att delta, något deltagaren närsomhelst kan bryta. (Se bilaga x.)

Vid frågor är ni välkomna att kontakta mig eller min handledare.

Med vänliga hälsningar

Linnéa Svensk

E-post: linnea.svensk

Tel:

Handledare: Jan-Åke Jansson

E-post: jan-ake.jansson

Tel:

Information angående studien ”Erfarenheter av att höra röster”

Mitt namn är Linnéa Svensk. Jag är leg. psykolog och går specialistutbildning för psykologer för att bli specialist i klinisk psykologi. Jag läser också sista året på psykoterapeutprogrammet vid Lunds universitet. Under mina utbildningar ska jag göra en studie vars syfte är att skapa en förståelse av rösthörare och deras erfarenheter. För att få information om detta kommer jag att göra intervjuer med personer om just deras tankar och personliga erfarenheter av att höra röster.

Du är en dem jag vänder mig till för att fråga om du vill medverka i en sådan intervju. Om du vill medverka i en intervju kommer du och jag att träffas vid ett tillfälle under ca 40 min. Intervjun kommer att utformas som ett samtal där du själv berättar det du vill. Intervjun är tänkt att bandas, om du så tillåter och kommer att ske på mottagningen som du vanligtvis har kontakt med. Om du önskar är det möjligt att ta med dig någon som sitter med under intervjun. I annat fall blir du erbjuden en tid hos din vanliga kontaktperson efter intervjun. Ljudinspelningen och de utskrifter som görs kommer att förvaras så att ingen obehörig kan få tillgång till dem, och ingen enskild person kommer att kunna identifieras i de rapporter som kommer presenteras så småningom.

Deltagandet är frivilligt och du kan avbryta din medverkan i studien närsomhelst utan att det påverkar din fortsatta behandling eller kontakt med mottagningen. Du kommer att bli helt oidentifierad i uppsatsen och det insamlade materialet förstörs efter att jag examinerats på utbildningarna. Den här typen av undersökningar genomförs för att få mer kunskap och förståelse i framtiden inom bland annat vården. Jag hoppas att du ska tycka det är intressant att delta.

Om du vill ta del av resultaten av studien kommer du att erbjudas ett exemplar av den färdiga texten. Detta ligger dock lite i framtiden då det alltid tar en viss tid att genomföra projekt och analysera och sammanställa all information som samlats in.

Har du några frågor kring undersökningen får du gärna kontakta mig eller min handledare.

Med vänliga hälsningar

Linnéa Svensk
E-post: linnea.svensk
Tel: x

Handledare: Jan-Åke Jansson
E-post: jan-ake.jansson
Tel: x

Jag har tagit del av ovanstående information om projektet "*Erfarenheter av att höra röster*" och samtycker till att medverka i undersökningen. Jag är medveten om att jag när som helst kan avbryta min medverkan utan att behöva förklara varför.

Ort och datum

Namn-teckning och namnförtydligande

Nyckel _____